

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	4
----------------	---

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^Ο Η ΑΝΕΡΓΙΑ

Εισαγωγή	5
1.1 Έννοια της ανεργίας	5
1.2 Είδη της ανεργίας	7
1.3 Τα αίτια της ανεργίας	9
1.3.1 Τα αίτια της ανεργίας στην Ελλάδα	9
1.4 Η συμπεριφορά της ανεργίας	11
1.5 Συνέπειες της ανεργίας	12
1.6 Πολιτικές απασχόλησης	14
1.6.1 Παλαιότερες πολιτικές απασχόλησης.....	14
1.6.2 Σύγχρονες πολιτικές απασχόλησης	14
1.7 Αντιμετώπιση της ανεργίας και αύξηση της απασχόλησης	16
1.7.1 Ανεργία και αύξηση της απασχόλησης	16
1.7.2 Καταπολέμηση της ανεργίας.....	17
1.7.3 Προτάσεις για την καταπολέμηση της ανεργίας και την αύξηση της απασχόλησης.....	18

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^Ο Ο ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ

2.1 Έννοια πληθωρισμού.....	20
2.2 Οι λόγοι του Πληθωρισμού	22
2.3 Αίτια πληθωρισμού	23
2.4 Είδη του πληθωρισμού	25
2.5 Στρατηγικές κινήσεις για την αντιμετώπιση της ύφεσης	27
2.6 Συνέπειες πληθωρισμού.. ..	29
2.7 Καταπολέμηση του πληθωρισμού.....	33

2.8 Αντιπληθωριστικές πολιτικές.....	34
2.9 Στοιχεία που κρατούν τον πληθωρισμό δυνατό	35

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΚΡΑΤΟΣ

3.1 Παράγοντες που επηρεάζουν την οικονομική ανάπτυξη	37
3.1.1Βιομηχανία και οικονομική ανάπτυξη.....	37
3.1.2Γεωργία και οικονομική ανάπτυξη.....	37
3.1.3Εμπόριο και οικονομική ανάπτυξη.....	38
3.1.4Εκπαίδευση και οικονομική ανάπτυξη	38
3.1.5Υγεία και οικονομική ανάπτυξη.....	39
3.1.6Πολιτισμός και οικονομική ανάπτυξη	39
3.1.7 Παράγοντες της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης	40
3.2 ΑΕΠ.....	41
3.2.1 Έννοια του ΑΕΠ.....	41
3.2.2 Μέτρηση του ΑΕΠ	41
3.2.3 Το ΑΕΠ ως δαπάνη	41
3.2.4 Το ΑΕΠ ως εισόδημα ..	43
3.2.5 Οι αδυναμίες του ΑΕΠ	44
3.3 Δείκτες οικονομικής ανάπτυξης	45
Οι σημαντικότεροι δείκτες οικονομικής ανάπτυξης	46
3.4 Δημόσιες δαπάνες.....	51
3.4.1 Έννοια δημοσίων δαπανών	51
3.5 Βασικές θέσεις του Κράτους	52
3.6 Οικονομική δράση του Κράτους	52

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο ΤΑ ΣΤΑΔΙΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Εισαγωγή	53
----------------	----

4.1 Έννοια οικονομικής ανάπτυξης	53
4.1.1 Στοιχεία οικονομικής ανάπτυξης	53
4.1.2 Βασικές επιδιώξεις της οικονομικής ανάπτυξης.....	54
4.2 Εμπόδια οικονομικής ανάπτυξης	54
4.2.1 Τα οικονομικά εμπόδια της οικονομικής ανάπτυξης	54
4.2.2 Τα μη – οικονομικά εμπόδια της οικονομικής ανάπτυξης	55
4.2.3 Επιπτώσεις της οικονομικής ανάπτυξης	56
4.2.4 Βασικά χαρακτηριστικά των στρατηγικών ανάπτυξης	58
4.3 Στάδια οικονομικής ανάπτυξης	61
4.4 Οικονομικές πολιτικές	63
4.5 Οικονομική κρίση.....	66
4.5.1 Ιστορική αναδρομή οικονομικής κρίσης	67
4.5.2 Αντιμετώπιση οικονομικής κρίσης	69
4.5.3 Αναπτυξιακό πρότυπο για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης	70
4.5.4 Έρευνα για την οικονομική κρίση.....	72
4.6 Η Ελληνική οικονομία... ..	77
4.7 Περιφερειακή οικονομία.	78
4.8 Τα μέτρα της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ) για την ομαλοποίηση της αγοράς.....	81
4.8.1 Σημαντικές αποφάσεις της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ).....	81
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	82
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	83

Πρόλογος

Στην παρούσα εργασία μελετάται η οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας και πώς επηρεάζεται. Δίδεται ιδιαίτερη προσοχή στην ανεργία που είναι αποτέλεσμα του αυξημένου πληθωρισμού μιας χώρας. Ο πληθωρισμός είναι σημαντική απειλή για τις μεταβολές της οικονομίας. Μία όχι καλή διαχείριση και απερισκεψία, μπορεί να οδηγήσει σε ανεξέλεγκτη αύξηση του δείκτη τιμών, αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα την εμφάνιση της κρίσης όπως συνέβη και στο παρελθόν. Με το μεγάλο κραχ του 1929 (μαύρο '29), ακολούθησε η κρίση το 1987 (μαύρη Δευτέρα), το 1995(φαινόμενο τεκίλα), το 1997(τίγρεις σε νευρική κρίση) και έχουμε εμφάνιση της και σήμερα. Η οικονομική κρίση οδηγεί τα νοικοκυριά σε κατάρρευση και αυξάνει τον αριθμό των ανέργων.

Γίνεται αναφορά στην οικονομική κατάσταση του σήμερα, τις προσπάθειες που γίνονται από μέρους της Ελλάδας, το αναπτυξιακό πρότυπο και τα μέτρα καταπολέμησης της κρίσης που προτείνει το Υπουργείο Οικονομικών.

Η θέση που παίρνει η ΕΚΤ, (Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα), για τα κράτη – μέλη της ευρωζώνης και ποια μέτρα σύμφωνα με την ΕΚΤ θεωρούνται απαραίτητα να τηρηθούν για την μείωση και τελικά την αντιμετώπιση της κρίσης και την πορεία της χώρας για την ανάπτυξη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

Η ΑΝΕΡΓΙΑ

Εισαγωγή

Η ανεργία είναι μια από τις δεινότερες καταστάσεις, στις οποίες μπορεί να βρεθεί ο άνθρωπος αν δεν έχει άλλους πόρους διαβίωσης εκτός από την εργασία του. Πρόκειται για ένα ιδιαίτερο κοινωνικό φαινόμενο. Οι περισσότερες μελέτες για την ανεργία περιορίζονται σε ένα συρρικνωμένο πλαίσιο και συγκεντρώνονται στις τεχνικές επισημάνσεις. Τα τελευταία χρόνια η ανάπτυξη της ανεργίας έχει μεγάλες διαστάσεις. Η εισαγωγή νέων τεχνολογιών, η συρρίκνωση του πρωτογενούς τομέα παραγωγής και η εισαγωγή φτηνής αλλοδαπής εργατικής δύναμης έχει οδηγήσει σε απώλεια πολλών θέσεων εργασίας κυρίως σε αναπτυγμένες χώρες. Η οικονομική κρίση που πλήττει και στις μέρες μας την Ελληνική κοινωνία, είναι αδιάψευστος παράγοντας που συμβάλλει στη μείωση της απασχόλησης των ατόμων.

1.1 Η έννοια της Ανεργίας

Είναι η κατάσταση ενός ατόμου που είναι ικανό, πρόθυμο και διαθέσιμο να απασχοληθεί έναντι αμοιβής ανάλογη με την ειδίκευση και τις επαγγελματικές δεξιότητες που διαθέτει αλλά δεν μπορεί να βρει εργασία¹. Ο άνεργος διαφέρει από τον άεργο. Ο άεργος δεν έχει απασχόληση όπως και ο άνεργος αλλά δεν ενδιαφέρεται να βρει εργασία. Ο πληθυσμός μιας χώρας διακρίνεται στο εργατικό δυναμικό και στο μη – εργατικό δυναμικό.

Το εργατικό δυναμικό, αποτελείται από όσους έχουν εργασία (απασχολούμενοι) και εκείνους που δεν απασχολούνται (άνεργοι) αλλά έχουν δηλώσει ότι επιθυμούν και είναι διαθέσιμοι να εργασθούν.

Το μη – εργατικό δυναμικό, είναι το μέρος του ενήλικου πληθυσμού που ασχολείται με τα οικιακά, είναι συνταξιούχοι, ασθενούν σοβαρά κι έτσι απέχουν από την εργασία ή δεν ψάχνουν για εργασία.

¹ Πηγή: <http://el.wikipedia.org/wiki>

Το ποσοστό ανεργίας είναι το πηλίκο των ανέργων μιας περιοχής προς το συνολικό εργατικό δυναμικό σε αυτήν. Εκφράζεται ως ποσοστό επί της εκατό του εργατικού δυναμικού της συγκεκριμένης περιοχής. Εργατικό δυναμικό είναι το άθροισμα των ανέργων και των απασχολούμενων στην συγκεκριμένη περιοχή.

Ο Πληθυσμός της χώρας διακρίνεται :

Στον Οικονομικά ενεργό πληθυσμό ή εργατικό δυναμικό, συμπεριλαμβάνονται:

- Απασχολούμενοι
- Άνεργοι

Στο Μη – οικονομικά ενεργό πληθυσμό, συμπεριλαμβάνονται:

- Κάτω των 15 ετών, μαθητές , άεργοι
- Στρατιώτες , φοιτητές
- Νοικοκυρές , συνταξιούχοι
- Πνευματικά ή σωματικά ανάπηροι

$$\text{ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΝΕΡΓΙΑΣ} = \frac{\text{ΑΝΕΡΓΙΑ}}{\text{ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ}} \times 100$$

1.2 Είδη ανεργίας

Η ανεργία διακρίνεται σε Κυκλική ανεργία, Διαρθρωτική ανεργία, Ανεργία τριβής, Εποχική ανεργία, Χρόνια ανεργία και Τεχνολογική ανεργία.

Πιο αναλυτικά:

Κυκλική ανεργία, είναι η ανεργία από ανεπαρκή συνολική ζήτηση. Προκαλείται από μια οικονομική κρίση. Με την κρίση, οι δουλειές πέφτουν και έτσι απολύονται πολλοί εργάτες και υπάλληλοι και η ανεργία μεγαλώνει. Η συνολική ζήτηση δεν επαρκεί για να απορροφήσει το προϊόν που είναι σε θέση να παράγει η οικονομία, οπότε μειώνεται η απασχόληση των παραγωγικών συντελεστών. Για να αντιμετωπίσουν την κυκλική ανεργία τα διάφορα κράτη εκτός από τα επιδόματα που δίνουν στους ανέργους, καταφεύγουν και σε άλλα κράτη. Κυρίως προσπαθούν να κατασκευάσουν δημόσια έργα για να απασχοληθούν σε αυτά οι άνεργοι.

Διαρθρωτική ανεργία, οφείλεται στο ότι η κλαδική ή γεωγραφική διάρθρωση της προσφοράς εργασίας δεν αντιστοιχεί στη διάρθρωση της ζήτησης για εργασία.

Ανεργία τριβής, προκαλείται από την μετακίνηση ορισμένων ατόμων από μία εργασία σε μια άλλη με παρεμβολή μικρής περιόδου ανεργίας. Αντιπροσωπεύει το ποσοστό των ατόμων που μένουν άνεργα στο διάστημα που απαιτείται έως ότου αυτά βρουν εργασία.

Εποχική ανεργία, υπάρχουν εργασίες οι οποίες σχετίζονται με συγκεκριμένη χρονική περίοδο π.χ τουρισμός, αγροτικές εργασίες. Ένα άτομο το οποίο απασχολείται σε τέτοιου είδους εργασίες θεωρείται ως εποχιακά απασχολούμενο και από τη στιγμή που δεν θα εργάζεται, επειδή η περίοδος εργασίας έχει τελειώσει, θεωρείται άνεργο. Παρουσιάζεται σε ορισμένες περιόδους και επηρεάζεται από τις ατμοσφαιρικές συνθήκες.

Χρόνια ανεργία, υπάρχει όταν ένα μέρος από τον εργαζόμενο πληθυσμό δεν εργάζεται μόνιμα. Οφείλεται σε έλλειψη φυσικών πόρων και ανικανότητα εξασφάλισης εργασίας σε όλους τους εργαζομένους.

Τεχνολογική ανεργία, οφείλεται στις μηχανές, οι οποίες αντικαθιστούν τους εργάτες ή τους περιορίζουν όπου χρειάζονται ή ακόμη χάρη στις μηχανές οι εργοδότες χρειάζονται εργάτες με άλλη ειδίκευση.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΣΤΗ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΗΝ Ε.Ε (1991 – 2002)

	91	92	93	94	95	96	97	98	99	00	01	02
ΕΛΛΑΔΑ	7	7,9	8,6	8,9	9,2	9,6	9,8	10,9	11,9	11,1	10,5	-
ΓΥΝΑΙΚΕΣ	11,8	12,9	13,6	13,7	14,1	15,2	15,2	16,7	18,0	16,8	15,6	-
ΑΝΔΡΕΣ	4,4	5,0	5,7	6,0	6,2	6,1	6,1	7,1	7,9	7,3	7,0	-
ΜΑΚΡ/ΝΙΑ ΑΝΕΡΓΟΙ	-	3,8	4,2	4,4	4,6	5,2	5,2	5,9	6,5	6,1	5,4	-
Ε.Ε	-	-	10,1	10,5	10,1	10,2	10,2	9,4	8,7	7,8	7,4	7,7
ΓΥΝΑΙΚΕΣ	-	-	11,4	11,9	11,7	11,7	11,7	11,1	10,2	9,2	8,6	8,7
ΑΝΔΡΕΣ	-	-	9,1	9,4	9	9,1	8,9	8,2	7,5	6,7	6,5	6,9
ΜΑΚΡ/ΝΙΑ ΑΝΕΡΓΟΙ	-	-	-	4,9	4,9	4,9	4,9	4,5	4	3,5	3,1	-

ΠΗΓΗ: [http:// el.Wikipedia.org/wiki](http://el.Wikipedia.org/wiki)

ΠΟΣΟΣΤΑ ΑΝΕΡΓΙΑΣ	
ΕΤΟΣ	%
2003	3,5%
2004	11,2%
2005	10,6%
2006	9,2%
2007	9,5%
2008	9%

ΠΗΓΗ: <http://user/Desktop/Στο 9 % η ανεργία.mht>

ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΝΕΡΓΩΝ ΚΑΤΑ ΦΥΛΟ					
ΦΥΛΟ	2004	2005	2006	2007	2008
ΓΥΝΑΙΚΕΣ	7,4	6,6	5,9	6,2	6,3
ΑΝΔΡΕΣ	16,9	16,5	14,1	14,2	12,7

ΠΗΓΗ: <http://user/Desktop/Στο 9 % η ανεργία.mht>

1.3 Τα αίτια της ανεργίας

Το πρόβλημα της ανεργίας είναι αρκετά πολύπλοκο ενώ οι αιτίες της ποικίλουν. Το πρόβλημα της ανεργίας στην Ελλάδα οφείλεται κυρίως σε θεσμικούς παράγοντες. Οι κυβερνητικές πολιτικές και συγκεκριμένα οι ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης, δεν φαίνονται ικανές να μειώσουν το ποσοστό της ανεργίας. Η εισροή των μεταναστών κατά τα τελευταία χρόνια δεν έχει σημαντική επίδραση στην ανεργία ενώ ενεργεί θετικά στην πραγματικότητα του αγροτικού τομέα.

Το πρόβλημα της ανεργίας στην Ελλάδα είναι σε μεγάλο βαθμό διαρθρωτικό και επομένως η καταπολέμησή του απαιτεί την ενεργοποίηση μικροοικονομικών πολιτικών σε συνδυασμό φυσικά με άλλους παράγοντες όπως η προσπάθεια προσέλευσης επενδύσεων σε τομείς με διεθνείς ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα.

Μελετώντας την Ελληνική αγορά εργασίας, τα υψηλά ποσοστά ανεργίας μπορούν να εντοπιστούν ως εξής:

- Η αδυναμία ζήτησης για άτομα με υψηλές δεξιότητες σε σχέση με την προσφορά .
- Η επιμονή των Ελλήνων για την απόκτηση ανώτατης εκπαίδευσης².

1.3.1 Αίτια της ανεργίας στην Ελλάδα

Τα αίτια της ανεργίας στην Ελλάδα είναι³:

- Η αδυναμία ζήτησης για άτομα με υψηλές δεξιότητες σε σχέση με την προσφορά εργασίας, επηρεάζεται από το ότι:

Η τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση είναι υποβαθμισμένη και έχει γίνει αντικείμενο συνεχών πειραματισμών χωρίς ουσιαστική μελέτη για τις ζητούμενες ειδικότητες και χωρίς το αναγκαίο διδακτικό προσωπικό και την απαραίτητη σύγχρονη υλικοτεχνική υποδομή.

Δεν υπάρχει ουσιαστικός επαγγελματικός προσανατολισμός με αποτέλεσμα οι διαδοχικές γενιές των Ελλήνων και Ελληνίδων να κάνουν επιλογές σε ό,τι αφορά την εκπαίδευσή τους και το επάγγελμά τους όχι με βάση τα αντικειμενικά δεδομένα και τις προοπτικές που έχει η χώρα στο διεθνοποιημένο περιβάλλον.

Όλοι οι υπουργοί Παιδείας έχουν συμβάλει στην αλόγιστη ίδρυση τμημάτων σε παλαιά και νέα ΑΕΙ ή ΤΕΙ, διάσπαρτα σε όλη τη χώρα με ειδικότητες για τις οποίες δεν υπάρχει προοπτική απασχόλησης των αποφοίτων. Καθορίζουν αριθμό εισακτέων

² Πηγή: <http://www.unipi.gr/katsanevas/arhra/scientific.articles>

³ Πηγή: <http://propylaia.gr/index>

πολύ μεγαλύτερο από τον αριθμό που προτείνουν τα ιδρύματα. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα πολλούς σπουδαστές και στη συνέχεια αποφοίτους σε κλάδους οι οποίοι είναι κορεσμένοι, γεγονός που τροφοδοτεί την ανεργία ή την ετερο-απασχόληση. Το σύστημα εισαγωγής στα ΑΕΙ –ΤΕΙ, κατανέμει επιτυχόντες σε τμήματα στα οποία δεν είχαν πρόθεση να εισαχθούν.

- Η ανεπάρκεια των ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης – οικονομική πολιτική, συμβάλει:

Στον μη εκσυγχρονισμό της Ελληνικής γεωργίας.

Στην μη προσέλευση νέων Ελληνικών Επιστημόνων με υψηλή κατάρτιση και εμπειρία σε πανεπιστημιακά και ερευνητικά κέντρα του εξωτερικού, με τη δημιουργία τεχνολογικών πάρκων στα οποία θα αξιολογούνταν οι γνώσεις τους σε τομείς αιχμής.

Στην μη αξιοποίηση των κλιματολογικών πλεονεκτημάτων της χώρας, με την ανάπτυξη 12μηνης τουριστικής περιόδου με όλες τις μορφές τουρισμού, τόσο στις ορεινές όσο και στις νησιωτικές περιοχές της, με την παροχή υψηλής ποιότητας υπηρεσιών σε ανταγωνιστικές τιμές.

Στην μη περιφερειακή ανάπτυξη της χώρας.

- Η υψηλή προστασία και το αφανές κόστος των εργαζομένων (υψηλή νομική προστασία).

Οι εργαζόμενοι έχουν υψηλότερη νομική προστασία και έτσι οι νεοεισερχόμενοι αναγκάζονται να μένουν για περισσότερο καιρό άνεργοι. Συγκεκριμένα η απόλυση προσωπικού είναι ιδιαίτερα πολύπλοκη ενώ οι νέες προσλήψεις έχουν σχετικά μεγάλο κόστος.

- Η ανελαστικότητα της αγοράς εργασίας (η ημιαπασχόληση θεωρείται κατώτερη μορφή εργασίας).
- Ο ρόλος των μεταναστών.

Η μείωση του ποσοστού ανεργίας των αποφοίτων ΑΕΙ – ΤΕΙ απαιτεί ριζική αλλαγή πολλών πλευρών της οικονομικής και εκπαιδευτικής πολιτικής των κυβερνήσεων, καθώς και της νοοτροπίας των Ελληνικών οικογενειών.

1.4 Η συμπεριφορά της ανεργίας

Γενικότερα, η ανεργία παρουσιάζει διακυμάνσεις κατά την πορεία ενός οικονομικού κύκλου αλλά και μεταξύ των οικονομικών κύκλων, παρόλα αυτά σε μακροχρόνιο διάστημα παραμένει σταθερή.

Οι μεταβολές της ανεργίας είναι μικρές αλλά παρουσιάζουν μεγάλο βαθμό συσχέτισης μεταξύ των διαδοχικών ετών. Δηλαδή η ανεργία του σήμερα επηρεάζεται σε μεγάλο βαθμό από το χτες. Η διάρκεια της ανεργίας διαφέρει σημαντικά ανάμεσα στις αναπτυγμένες οικονομίες. Κατά τις τελευταίες δεκαετίες η διάρκεια της ανεργίας ήταν πολύ μεγαλύτερη στην Ευρώπη από ότι στις ΗΠΑ και την Ιαπωνία. Τα αίτια που προκαλούν την ανεργία διαφέρουν όχι μόνο ανά οικονομία αλλά και ανάμεσα στις χώρες της Ευρώπης.

Οι βασικές θεωρίες που προσπαθούν να εξηγήσουν την ανεργία είναι δύο:

Η **Νεοκλασική θεωρία**, όπου η αγορά εργασίας περιορίζεται από θεσμικούς παράγοντες με αποτέλεσμα να μην μπορεί να λειτουργήσει ελεύθερα προκειμένου να έρθει σε ισορροπία. Η νεοκλασική θεωρία υποστηρίζει πως η ανεργία είναι εκούσιο και μακροοικονομικό πρόβλημα που καλεί τις κυβερνήσεις να μειώσουν την ελκυστικότητα της.

Η **Κενσιακή θεωρία**, όπου εντοπίζεται το πρόβλημα της ανεργίας στην ανεπαρκή ζήτηση. Η Κενσιακή κατατάσσει την ανεργία ως ακούσια που μπορεί να λυθεί με την εφαρμογή μακροοικονομικών μέτρων από τις κυβερνήσεις για την αύξηση των θέσεων εργασίας.

Ο Paul Krugman (1994) υποστηρίζει ότι σημαντικό ρόλο παίζει η τεχνολογία η οποία έχει αναβαθμίσει τη ζήτηση για εργαζομένους με υψηλές δεξιότητες ενώ ταυτόχρονα έχει μειώσει τη ζήτηση για άτομα με χαμηλό επίπεδο δεξιοτήτων.

Το πρόβλημα της ανεργίας είναι αρκετά πολύπλοκο ενώ οι αιτίες του μπορούν να ποικίλουν.

Η ανεργία μπορεί να σχετίζεται με:

- Σύνδεση του εκπαιδευτικού συστήματος με την αγορά εργασίας
- Ελαστικότητα της αγοράς εργασίας
- Αποτελεσματικότητα των ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης
- Τα ποσοστά ανεργίας διαφέρουν σημαντικά από χώρα σε χώρα
- Τα ποσοστά ανεργίας διαφέρουν σημαντικά μεταξύ των διαφόρων ομάδων ηλικίας, επιπέδων εκπαίδευσης, περιοχών αλλά και άλλων φυλών⁴

⁴ Πηγή: <http://www.unipi.gr/katsanevas/arhra/scientific.articles>

1.5 Συνέπειες της ανεργίας

Η ανεργία είναι σοβαρός ψυχοκοινωνικός παράγοντας. Η ανεργία πλήττει το άτομο, επηρεάζει αρνητικά την ψυχολογία του και διαμορφώνει σημαντικά την εικόνα του τουλάχιστον για όσο χρονικό διάστημα παραμένει εκτός παραγωγικής διαδικασίας.

Συγκεκριμένα το άτομο έχει:

- Χαμηλή αυτοπεποίθηση
- Αίσθημα κοινωνικής απομόνωσης
- Συναισθήματα εχθρότητας προς την κοινωνία και τις δομές της
- Χρόνια πικρία και απογοήτευση που μπορεί να οδηγήσει σε καταθλιπτικές συμπεριφορές
- Ανικανότητα συντήρησης του εαυτού του αλλά και μερικές φορές και της οικογένειας
- Αίσθημα απώλειας του ελέγχου της ζωής του ανέργου
- Ψυχοσωματικά προβλήματα⁵

Η ανεργία επηρεάζει το άτομο σε όλους τους σημαντικούς τομείς της ζωής του. Ορίζει τη σχέση με τον εαυτό του και επομένως με τους γύρω του. Ειδικά στην περίπτωση που ο άνεργος καλείται να συντηρήσει εκτός από τον εαυτό του και άλλα άτομα, το αίσθημα της αταξίας του φτάνει τα όρια της ισοπέδωσης.

Οικονομικές συνέπειες	Κοινωνικές συνέπειες
Μείωση εισοδήματος	Απογοήτευση
Μείωση παραγωγής και κατανάλωσης	Δυστυχία
Μείωση αποταμίευσης και επένδυσης	Αλκοολισμός
Μείωση εθνικού εισοδήματος	Εγκληματικότητα
Περιορισμός οικονομικής ανάπτυξης	Πολιτικές αναταραχές

⁵ Πηγή: <http://www.ionio.gr/career/simbouleytiki/keimena/anergia>

Μείωση του βιοτικού επιπέδου	

Συνέπειες σε ατομικό επίπεδο	Συνέπειες σε συλλογικό επίπεδο
Κοινωνικός αποκλεισμός	Πολιτική αστάθεια
Ενδεχόμενη παραβατική συμπεριφορά	Οικονομική αστάθεια

Οι επιπτώσεις της ανεργίας στην ψυχική υγεία των ανέργων

- Απώλεια αίσθησης ταυτότητας, δόμησης χρόνου, εξωπροσωπικών στόχων, επαφών με άλλα άτομα
- Χαμηλή αυτοπεποίθηση, απόρριψη, αισθήματα πικρίας, συμπτώματα κατάθλιψης
- Έλλειψη προσδοκιών
- Ψυχοσωματικά προβλήματα
- Διέξοδος στον αλκοολισμό, χρήση ουσιών, παραβατική συμπεριφορά

Οι επιπτώσεις της ανεργίας στις οικογένειες των ανέργων

- Ευερεθιστικότητα
- Συνεχείς συγκρούσεις
- Σεξουαλικές δυσλειτουργίες
- Τάσεις φυγής⁶

⁶ Πηγή://www.hos.gr/isotimiprosvasi/documents

1.6 Πολιτικές απασχόλησης

1.6.1 Παλαιότερες πολιτικές απασχόλησης

- Επιδόματα
- Επιχορηγήσεις
- Μειωμένη ευθύνη ανέργων
- Έντοκος κρατικός παρεμβατισμός

1.6.2 Σύγχρονες πολιτικές απασχόλησης

- Οι ενέργειες των ανέργων για εύρεση εργασίας

Ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης με στόχο τη μεγαλύτερη ευελιξία στην αγορά εργασίας. Το μεγαλύτερο μέρος των ανέργων (77,4%) αναζητούν εργασία χρησιμοποιώντας τη μέθοδο των αγγελιών και όχι μέσω του ΟΑΕΔ. Μεγάλο ρόλο στην εύρεση εργασίας διαδραματίζει και το ευρύτερο περιβάλλον του ανέργου (φίλοι και συγγενείς).

Ο πίνακας απεικονίζει τις Ενέργειες των Ανέργων για Ανεύρεση Εργασίας

ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ	%
Γράφτηκαν στον ΟΑΕΔ με επίδομα Ανεργίας	13
Γράφτηκαν στον ΟΑΕΔ χωρίς επίδομα Ανεργίας	4,3
Έβαλαν αγγελίες στην εφημερίδα	1,7
Απάντησαν σε αγγελίες	77,4
Απευθύνθηκαν σε εργοδότες	74
Απευθύνθηκαν σε φίλους και συγγενείς	33

Πηγή: <http://www.oke.gr/greek/oke1.htm>

- Η εύρυθμη λειτουργία της αγοράς εργασίας

Η χαρτογράφηση της αγοράς εργασίας σε συνδυασμό με την διερεύνηση των παραγόντων, των κατηγοριών και των τάσεων οικονομικής ενεργοποίησης του πληθυσμού σε συνδυασμό με την παρακολούθηση της ανεργίας αποτελούν τη βάση για άσκηση της πολιτικής και των σχεδιασμό κατάλληλων μεθόδων σε επίπεδο προσφοράς και ζήτησης. Αναγκαία είναι η αναβάθμιση των υπηρεσιών του ΟΑΕΔ.

Σύμφωνα με γνώμη της Ο.Κ.Ε* (Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή)⁷ κατά την 3^η Σύνοδο Ολομέλειας που πραγματοποιήθηκε στις 1 Ιουνίου 1995, διατυπώθηκαν τα εξής:

- Ο εκσυγχρονισμός και η αναβάθμιση του ρόλου του ΟΑΕΔ αποτελεί κεντρικό σημείο της πολιτικής.
- Η επέκταση του δικτύου των γραφείων εύρεσης του ΟΑΕΔ με τη συμμετοχή ειδικευμένων επιχειρήσεων μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα της Τ.Α, του Α.Ε.Ι, του Τ.Ε.Ι και των Επαγγελματικών Επιμελητηρίων.
- Η έρευνα των προϋποθέσεων και των προσδιορισμένων κανόνων λειτουργίας κάτω από τους οποίους τα ιδιωτικά γραφεία εύρεσης εργασίας θα μπορούν να λειτουργούν στο μέλλον.
- Η θεσμοθέτηση της καταγραφής και συγκέντρωσης στον ΟΑΕΔ των τυπικών και ουσιαστικών προσόντων των ανέργων αποτελεί συμβολή για τη μείωση του χρόνου αντιστοίχισης ανέργων και κενών θέσεων εργασίας και την αποτελεσματική διασύνδεση μεταξύ γραφείων εύρεσης εργασίας ανέργων και ενδιαφερομένων επιχειρήσεων.
- Η θεσμοθέτηση της υποχρεωτικής Κάρτας Εργασίας για τους αλλοδαπούς εργαζομένους παράλληλα με το μητρώο προσόντων τους, αποτελεί μέτρο για τη χαρτογράφηση της αγοράς εργασίας των αλλοδαπών και συμβολή στην καταπολέμηση της παράνομης απασχόλησης τους.
- Η θεσμοθέτηση Παρατηρητηρίου Απασχόλησης παραρτήματος της ΟΚΕ που θα αποτελείται από ακαδημαϊκούς και εμπειρογνώμονες που θα επιλέγονται από αυτήν.

⁷ Πηγή: <http://www.wikipedia.org>

*Ο.Κ.Ε (Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή), θεσμικό όργανο της Ε.Ε. ιδρύθηκε το 1975. Καθήκον της είναι να εκδίδει γνωμοδοτήσεις που τις υποβάλλει στην επιτροπή, στο Ευρωπαϊκό κοινοβούλιο και στο Συμβούλιο.

1.7 Αντιμετώπιση της ανεργίας και μέτρα καταπολέμησής της

1.7.1 Ανεργία και αύξηση της απασχόλησης

Οι πολιτικές αντιμετώπισης της ανεργίας είναι διαφορετικές ανάλογα με τη διάγνωση των κύριων αιτιών της κατά την εξεταζόμενη περίοδο. Βασικότερο παράγοντα της εξέλιξης της ανεργίας αποτελούν τα σύνθετα προβλήματα συνολικής παραγωγικότητας, εκσυγχρονισμού και ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας. Το πόρισμα της επιτροπής μελέτης μέτρων για την αντιμετώπιση της ανεργίας και την αύξηση της απασχόλησης αναζητεί περισσότερο τις αιτίες του προβλήματος, στο κόστος της εργασίας, στην ανεργία τριβής και στην ποιοτική αναντιστοιχία προσόντων, γνώσεων και δεξιοτήτων του εργατικού δυναμικού με τις ανάγκες των διαθεσίμων θέσεων εργασίας.

Ο σχεδιασμός μιας αποτελεσματικής πολιτικής κατά της ανεργίας απαιτεί την καταγραφή των συγκεκριμένων χαρακτηριστικών της όπως η ηλικία, το φύλο των ανέργων, το μορφωτικό επίπεδο, η κατανομή τους στις περιφέρειες και τις περιοχές της χώρας, η μέση διάρκεια της ανεργίας. Τα στοιχεία αυτά επηρεάζονται από διαφορετικούς λόγους και επιβάλλουν ανάλογη αντιμετώπιση.

Η αναζήτηση λύσεων για την καταπολέμηση της ανεργίας θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη της τα χαρακτηριστικά της Ελληνικής απασχόλησης αλλά και την προοπτική αυτών των χαρακτηριστικών καθώς και να εντάσσεται στο πλαίσιο μιας συνολικής αναπτυξιακής πολιτικής.

Ιδιαίτερη έμφαση θα πρέπει να δοθεί στην ανάπτυξη νέων τομέων και δραστηριοτήτων στην παροχή κοινωνικών υπηρεσιών. Η ανεργία είναι το μεγαλύτερο πρόβλημα που μπορεί να αντιμετωπίσει μια κοινωνία. Η αποτελεσματική αντιμετώπιση μπορεί να γίνει μόνο σε ευρύτερο πλαίσιο, αφού αποτελεί στοιχείο μιας συνολικής πολιτικής για την ανάπτυξη, την ανταγωνιστικότητα και την απασχόληση. Η οικονομική ανάπτυξη και η ανταγωνιστικότητα είναι η προϋπόθεση της επιβίωσης στην κοινωνία που ζούμε.

Οι αναγκαίοι στόχοι και θέσεις οι οποίες προκύπτουν ακολουθούν παρακάτω:

- Άμεσοι και μεγάλοι εκσυγχρονισμοί στην παιδεία σε όλα τα επίπεδα που αυτή κλιμακώνεται.

- Άμεσοι εκσυγχρονισμοί της Δημόσιας Διοίκησης με κατευθυντήριους άξονες της αποκατάστασης της αξιοκρατίας, τη στελέχωση της με αυστηρά ποιοτικά χαρακτηριστικά, τη βελτίωση της αποδοτικότητας και τις άμεσες διορθωτικές παρεμβάσεις που από αυτήν θα προκύψουν και τέλος τη διαφάνεια των λειτουργιών.
- Ανάπτυξη των επενδύσεων με τον σημαντικό ρόλο του κράτους και της αυτοδιοίκησης των δυο βαθμών, όπως έχει πρόσφατα διαμορφωθεί ως ρυθμιστικών παρεμβατικών και υποστηρικτικών παραγόντων.
- Ανάπτυξη, εκσυγχρονισμός και διερεύνηση της βιομηχανίας, ως βασικό παράγοντα αύξησης της απασχόλησης και ως μοχλό ανάπτυξης των υπηρεσιών που συνδέονται με τη λειτουργία του βιομηχανικού τομέα.
- Άμεση διαμόρφωση μιας στρατηγικής και πολιτικής μέτρων με επίκεντρο τον αγροτικό τομέα σε συνδυασμό με τη συστηματική διαδικασία ενημέρωσης των αγροτών για τις πραγματικές συνέπειες των εξωγενών παραγόντων που απειλούν τη γεωργία.
- Διαμόρφωση μιας πολιτικής για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις και σύνδεση τις μικρομεσαίας μεταποιητικής επιχείρησης με τη μεγάλη είτε στον τομέα της παραγωγής, είτε στον τομέα των προμηθειών (ευρύτερος δημόσιος τομέας).
- Επιτάχυνση της έναρξης των μεγάλων έργων και η άρση της καθυστέρησης στην αξιοποίηση των πόρων μέσα από την αντιμετώπιση των δυσλειτουργιών της Δημόσιας Διοίκησης μιας σαφούς πολιτικής.
- Συγκεκριμένες θεσμικές ρυθμίσεις και περιβάλλον λειτουργίας των συνθηκών της ελεύθερης αγοράς, κατοχυρώνοντας υγιείς και διαφανείς συνθήκες ανταγωνισμού.
- Αναγκαία σταθεροποίηση και μείωση του δημοσίου χρέους ως ποσοστού του ΑΕΠ μέσα από την επιτάχυνση της είσπραξης των εσόδων, την αναβάθμιση των φορολογικών μηχανισμών και την περιστολή των δαπανών σε συνάρτηση με τη διαχείριση, τη θέσπιση και την καθιέρωση ενός μόνιμου, σταθερού και κοινωνικά αποδεκτό φορολογικό σύστημα το οποίο θα συμβάλει στην αντιμετώπιση της ανεργίας⁸.

1.7.2 Καταπολέμηση της ανεργίας

Οι στρατηγικές και πολιτικές καταπολέμησης της ανεργίας επιδιώκουν ουσιαστικά να επηρεάσουν την αγορά εργασίας και τη δομή της απασχόλησης, ώστε σε συνδυασμό με άλλα μέσα άσκησης οικονομικής και αναπτυξιακής πολιτικής να επιτυγχάνεται ο μέγιστος δυνατός ρυθμός μεγέθυνσης της οικονομίας, αύξηση της παραγωγικότητας και ενίσχυσης της απασχόλησης.

⁸ <http://www.oke.gr/greek/OKE1.htm>

Στην Ελληνική οικονομία τα μέτρα χρηματοδοτικής ενίσχυσης των επιχειρήσεων, για τη βελτίωση του επιπέδου της ανταγωνιστικότητας τους και την δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, αποδείχτηκαν ελλιπή και αναποτελεσματικά με ευθύνη των επιχειρήσεων.

Συγκεκριμένα:

Η μεταφορά σημαντικών πόρων από το χρηματιστήριο στις επιχειρήσεις για την διερεύνηση του όγκου των διαθέσιμων κεφαλαίων τους δεν οδήγησε, στην πραγματικότητα, στις απαιτούμενες επενδύσεις και την αύξηση της απασχόλησης.

Η μείωση των αμοιβαίων, της υπερωριακής απασχόλησης, με τους πιο μετριοπαθείς υπολογισμούς συνέβαλε στη μείωση του εισοδήματος των εργαζομένων κατά 16% και αντίστοιχη μείωση του κόστους μισθοδοσίας των επιχειρήσεων κατά 1 δις ευρώ τον χρόνο, με μηδαμινές επιπτώσεις στην αύξηση της απασχόλησης.

Η μείωση των εργοδοτικών εισφορών στον ιδιωτικό τομέα του κλάδου σύνταξης.

Οι επιδοτήσεις του αναπτυξιακού νόμου για νέες επενδύσεις, όπως ανέφερε ο Υπουργός Εθνικής Οικονομίας στην Βουλή.

1.7.3 Προτάσεις για την καταπολέμηση της ανεργίας και την αύξηση της απασχόλησης

Συμπληρωματικότητα των ενεργητικών με τις παθητικές πολιτικές απασχόλησης, αντί της σχέσης υποκατάστασης που παρατηρείται με ταυτόχρονη αύξηση του επιπέδου και της διάρκειας καταβολής του επιδόματος ανεργίας.

Σύνδεση της επιδότησης των επενδύσεων του αναπτυξιακού νόμου με την δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, με κλιμάκωση της αύξησης του ποσοστού επιδότησης της επένδυσης ανάλογα με τον αριθμό των νέων θέσεων εργασίας.

Συζήτηση για ανανέωση και υποστήριξη ολοκληρωμένων και στοχευόμενων παρεμβάσεων σε ειδικούς κλάδους. Σε περίπτωση μετεγκατάστασης των επιχειρήσεων σε άλλη χώρα, εφόσον έχουν επιδοτηθεί να υποχρεώνονται στην έντοκη επιστροφή των ποσών που επιδοτήθηκαν.

Στο πλαίσιο της πρότασης της Γ.Σ.Ε.Ε για την μείωση του χρόνου εργασίας χωρίς μείωση των αποδοχών, **άμεση εφαρμογή του 35ωρου** σε εργαζομένους που έχουν συμπληρώσει το 59^ο έτος της ηλικίας τους.

Υποχρέωση των επιχειρήσεων για **κάλυψη** κατά το ήμισυ τουλάχιστον των **ασφαλιστικών εισφορών** των εργαζομένων που απολύουν και έχουν συμπληρώσει το 55^ο έτος της ηλικίας τους, για περίοδο τουλάχιστον 5 ετών εφόσον παραμένουν άνεργοι σε περιοχές υψηλού δείκτη ανεργίας.

Επιδότηση κατά προτεραιότητα των επενδυτικών σχεδίων επιχειρήσεων που ανήκουν σε κλάδους με αυξημένα πολλαπλασιαστικά (άμεσα και έμμεσα) αποτελέσματα ως προς την απασχόληση.

Δημιουργία ειδικού κονδυλίου στον κρατικό προϋπολογισμό με πόρους που θα προέρχονται από αναδιανομή του εισοδήματος σε βάρος των εχόντων και κατεχόντων, με στόχο την επιδότηση πρόσληψης μακροχρόνιων ανέργων ανά δύο ετών (π.χ. ενιαίος φορολογικός συντελεστής φυσικών και νομικών προσώπων και εφαρμογή της προοδευτικής φορολογίας στις Α.Ε).

Εφαρμογή του αφορολόγητου ορίου ετήσιου εισοδήματος μέχρι 20.000 ευρώ για τα δύο πρώτα χρόνια της απασχόλησής τους για όσους εργαζομένους δεν ξεπερνούν το 30^ο έτος της ηλικίας τους και είναι πάνω από δύο χρόνια άνεργοι πριν την πρόσληψή τους.

Φορολογική απαλλαγή του συνόλου των ατομικών δαπανών για επαγγελματική κατάρτιση των ανέργων και των εργαζομένων.

Αλλαγή του θεσμικού πλαισίου λειτουργίας του ΛΑΕΚ* και εφαρμογή του επιχειρησιακού προγράμματος όπως αυτό έχει ήδη συμφωνηθεί μεταξύ της Γ.Σ.Ε.Ε και των εργοδοτικών οργανώσεων.

Κατάρτιση και υλοποίηση εξειδικευμένων μεσοπρόθεσμων **αναπτυξιακών σχεδίων** μέσω του προγράμματος δημοσίων επενδύσεων στις περιοχές που αντιμετωπίζουν οξυμένα προβλήματα ανεργίας (π.χ ολοκληρωμένα παραγωγικά συμπλέγματα δραστηριοτήτων σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο)⁹.

⁹ Πηγή:<http://www.inegsee.gr/emine>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

Ο ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ

2.1 Έννοια πληθωρισμού

Πληθωρισμός υπάρχει όταν παρατηρείται συνεχής και αισθητή αύξηση στο γενικό επίπεδο τιμών με αποτέλεσμα να μειώνεται συνεχώς η αγοραστική δύναμη του χρήματος.¹⁰ Το ακριβώς αντίθετο φαινόμενο, δηλαδή η συνεχής μείωση των τιμών, ονομάζεται αντιπληθωρισμός και είναι σπάνιο φαινόμενο.

Επομένως δεν πρόκειται για μία σταθερή κατάσταση με υψηλό επίπεδο τιμών αλλά για μια δυναμική διαδικασία στην οποία το επίπεδο των τιμών αυξάνεται συνεχώς. Ακόμη και στην περίπτωση που το επίπεδο των τιμών παραμένει σταθερό αλλά υφίσταται μία προσωρινή καλυμμένη και αφανή τάση ανόδου, πάλι θεωρούμαι ότι υπάρχει πληθωρισμός.¹¹

Σε μια οικονομία όταν μετράμε τον πληθωρισμό, στην ουσία μελετάμε την ποσοστιαία μεταβολή του επιπέδου των τιμών, όχι για το σύνολο των αγαθών ή υπηρεσιών που καταναλώνονται. Για να μετρηθεί ο πληθωρισμός λαμβάνεται υπόψη το ποσοστό μεταβολής του επιπέδου τιμών κατά την διάρκεια μιας ορισμένης χρονικής περιόδου.

Δεν σημαίνει ένα υψηλό επίπεδο τιμών, αλλά ένα συνεχώς ανερχόμενο επίπεδο τιμών. *Η ποσοστιαία μεταβολή του επιπέδου των τιμών μέσα σε μία ορισμένη χρονική περίοδο ονομάζεται ρυθμός πληθωρισμού.* Έτσι όταν λέμε ότι ο ρυθμός πληθωρισμού αυξήθηκε 5% εννοούμε ότι το επίπεδο των τιμών του τρέχοντος έτους είναι 5% υψηλότερο από του προηγούμενου έτους.

Ο πληθωρισμός διακρίνεται:

¹⁰ Πηγή: <http://elearn.elke.uoa.gr>

¹¹ Πηγή: <http://users.teilam.gr>

- Ανάλογα με τη διάρκεια
- Ανάλογα με την ένταση των πληθωριστικών φαινομένων
- Ανάλογα με τη φάση της οικονομικής συγκυρίας
- Ανάλογα με τη δυνατότητα ή μη του ελέγχου
- Ανάλογα με την αιτία
- Ανάλογα με τη δυνατότητα πρόβλεψης
- Λοιπά είδη πληθωρισμού

Τα δύο βασικά χαρακτηριστικά της έννοιας του πληθωρισμού είναι: 1) η διαχρονική παρατήρηση σε δεδομένο χρονικό διάστημα της εξέλιξης των τιμών, σε συγκεκριμένο δείγμα αγαθών και 2) η σύνθεση του δείγματος αυτού.

Η ένταση του πληθωρισμού μετριέται και εμφανίζεται ως ποσοστό αύξησης του γενικού επιπέδου των τιμών με τη βοήθεια του τιμάριθμου και την ονομάζουμε ρυθμό πληθωρισμού.

2.2 Οι λόγοι του πληθωρισμού

Βασική αστάθεια της αγοράς : Τα συστήματα της αγοράς διαταράσσονται εύκολα. Για του οικονομολόγους η πιο σημαντική από τις διαταραχές είναι η τάση του συστήματος της αγοράς να προκαλεί αστάθειες στην παραγωγή, στις τιμές των προϊόντων και την απασχόληση.

Οι φραγμοί του κράτους έναντι της κρίσης : Η καθοδική τάση της παραγωγής και της απασχόλησης περιορίζεται από την υποστήριξη των κρατικών δαπανών, όπως είναι η κοινωνική ασφάλιση, η ασφάλιση κατά της ανεργίας κ.α.

Η αύξηση της δύναμης του ιδιωτικού τομέα : Ένας ακόμα λόγος που οφείλεται για την αύξηση του πληθωρισμού είναι και οι ιδιωτικές επιχειρήσεις / ιδρύματα.

Η μετάδοση του πληθωρισμού μέσω της Τιμαριθμοποίησης : σύμφωνα με την τιμαριθμοποίηση το επιπρόσθετο εισόδημα που χρειάζεται για να καλύψουμε τα υψηλότερα στοιχεία του κόστους προσφέρεται αυτόματα από τις προσαρμογές του κόστους ζωής ή από την κοινωνική ασφάλιση.

Προσδοκίες : Η προσδοκία των υψηλότερων τιμών γίνεται μηχανισμός υποστήριξης του πληθωρισμού. Όταν μαθαίνουμε ότι ένα εμπόρευμα αυξάνεται η πρώτη μας αντίδραση είναι ότι πιθανόν θα συνεχίσει να αυξάνεται και το καλύτερο είναι να το αποκτήσουμε.

Μια οικονομία επιρρεπής προς τον πληθωρισμό : Ο πληθωρισμός προκαλείται επειδή ο καπιταλισμός ασκεί ορμητική και επεκτατική ενέργεια σε ένα μεταβλητό κοινωνικό περιβάλλον. Ο καπιταλισμός είναι σήμερα καπιταλισμός υψηλών δημόσιων προσδοκιών.¹²

¹² Πηγή: «Για την κατανόηση της μακροοικονομικής», Robert L.Heilbroner – Lester C.Thurow, σελ.428

2.3 Αίτια πληθωρισμού

Τα αίτια που προκαλούν την αύξηση του γενικού επιπέδου των τιμών είναι πολλά και προέρχονται είτε από την πλευρά της ζήτησης είτε από την πλευρά της προσφοράς. Έτσι με αυτόν τον τρόπο διακρίνουμε δύο είδη πληθωρισμού, **τον πληθωρισμό ζήτησης** και **τον πληθωρισμό κόστους**

- Πληθυσμός ζήτησης

Εκδηλώνεται σε οικονομίες που έφτασαν ή πλησιάζουν στο επίπεδο της πλήρους απασχόλησης των συντελεστών της παραγωγής (εργατικού δυναμικού και κεφαλαιουχικού εξοπλισμού). Στις περιπτώσεις αυτές αν αυξηθεί η συνολική ενεργός ζήτηση δεν θα υπάρξει αντίστοιχη αύξηση της παραγωγής λόγω έλλειψης των συντελεστών και οι καταναλωτές στην επιμονή τους να αποκτήσουν πρόσθετα αγαθά θα προσφέρουν ψηλότερες τιμές με συνέπεια να αυξηθεί το γενικό επίπεδο των τιμών. Η αύξηση της τιμής των παραγωγικών συντελεστών προκαλεί αύξηση του κόστους της παραγωγής και ως αποτέλεσμα αύξηση της τιμής των προϊόντων. Όταν η οικονομία φτάσει στο επίπεδο της πλήρους απασχόλησης, η οποιαδήποτε μετέπειτα αύξηση της συνολικής ζήτησης είναι πληθωριστική εφόσον δεν αυξάνεται η παραγωγή.

Επομένως βασική αιτία δημιουργίας πληθωρισμού στην περίπτωση αυτή είναι η υπερβάλλουσα ζήτηση, η οποία με τη σειρά της οφείλεται στην αύξηση της προσφοράς χρήματος μέσω έκδοσης νέου χρήματος ή μέσω εξωτερικού δανεισμού.

Αυτό οφείλεται:

- Αύξηση της προσφοράς του χρήματος
- Αύξηση δημοσίων δαπανών
- Προσδοκίες του κοινού για επιδείνωση του πληθωρισμού
- Αύξηση της ζήτησης από το εξωτερικό για εγχώρια εμπορεύματα

- Πληθωρισμός κόστους

Η υπερβάλλουσα ζήτηση ως συνέπεια πληθωρισμού δεν εξηγεί γιατί υπάρχει πληθωρισμός και σε περιόδους χαμηλής ζήτησης, δηλαδή σε περιόδους ανεργίας και μείωσης του εισοδήματος. Ο πληθωρισμός κόστους τονίζει το ρόλο των εργατικών σωματείων και τη δύναμη ολιγοπωλίων.

Τα εργατικά σωματεία ή ορισμένα από αυτά έχουν αρκετή δύναμη ώστε να πετυχαίνουν αύξηση των μισθών ακόμα και όταν υπάρχει ανεργία. Από την άλλη τα μεγάλα μονοπώλια και ολιγοπώλια έχουν αρκετή δύναμη για να μεταβιβάζουν τις αυξήσεις του κόστους που προκαλούνται από την αύξηση των εργατικών μισθών στους αγοραστές αυξάνοντας την τιμή του προϊόντος.

Προϊόντα που αποτελούν πρώτη ύλη για την παραγωγή άλλων αγαθών, συνεπάγεται αύξηση της τιμής και του κόστους τους.

Με αυτό τον τρόπο η αρχική αύξηση του κόστους διέρχεται σε όλη την οικονομία με αποτέλεσμα την αύξηση του γενικού δείκτη τιμών. Αυτό μπορεί να αρχίσει από τα εργατικά σωματεία (αύξηση μισθών) και από τις επιχειρήσεις (αύξηση κερδών). Η αύξηση βασικών πρώτων υλών όπως το πετρέλαιο συμβάλει στον πληθωρισμό κόστους.

Ο πληθωρισμός κόστους εμφανίζεται από την αύξηση του κόστους παραγωγής, η οποία οφείλεται σε διάφορους παράγοντες που επιδρούν στη προσφορά.

Τέτοιοι παράγοντες είναι:

- Οι πιέσεις των εργατικών συνδικάτων
- Τα μεγάλα μονοπώλια με την πολιτική τους για αύξηση των κερδών τους
- Οι αυξήσεις του κόστους των πρώτων υλών και των καυσίμων

Ο πληθωρισμός κόστους προκύπτει από μείωση της προσφοράς χρήματος. Η μείωση οφείλεται:

- Αύξηση μισθών ταχύτερη από την αύξηση της εργατικής παραγωγικότητας
- Αύξηση κερδών μεγαλύτερη από την αύξηση της αποδοτικότητας του κεφαλαίου
- Ανατίμηση των εισαγόμενων πρώτων υλών
- Αύξηση των συντελεστών έμμεσης φορολογίας
- Αύξηση του κόστους δανειακών κεφαλαίων¹³

¹³ Πηγή:<http://el.wikipedia.org/wiki>

2.4 Είδη του Πληθωρισμού

Ο Πληθωρισμός διακρίνεται :

Ανάλογα με τη διάρκεια σε:

- Πληθωριστικές εκδηλώσεις εποχικού χαρακτήρα
- Πληθωριστικές εκδηλώσεις βραχυχρόνιου χαρακτήρα (διάρκειας μέχρι 1 έτους)
- Πληθωριστικές εκδηλώσεις μεσοπρόθεσμου χαρακτήρα (διάρκειας μέχρι 1 – 5 έτη)
- Πληθωριστικές εκδηλώσεις μακροπρόθεσμου χαρακτήρα (διάρκειας μεγαλύτερη από 5 έτη)

Ανάλογα με την ένταση των πληθωριστικών φαινομένων σε:

- Σχετική σταθερότητα (αύξηση του γενικού επιπέδου τιμών μέχρι 2% στο έτος)
- Ήπιος πληθωρισμός (αύξηση του γενικού επιπέδου τιμών κατά 2% – 5% στο έτος)
- Μέτριος πληθωρισμός (αύξηση του γενικού επιπέδου τιμών κατά 5% – 10% στο έτος)
- Έντονος πληθωρισμός (αύξηση του γενικού επιπέδου τιμών κατά 10% – 15% στο έτος)
- Υπερπληθωρισμός ή καλπάζων πληθωρισμός (αύξηση του γενικού επιπέδου τιμών πάνω από 50% στο έτος)

Ανάλογα με τη φάση της οικονομικής συγκυρίας σε:

- Πληθωρισμός κατά την άνοδο του οικονομικού κύκλου
- Πληθωρισμός κατά την περίοδο της ύφεσης
- Πληθωρισμός κατά την περίοδο της στασιμότητας (στασιμοπληθωρισμός)
- Πληθωρισμός κατά την περίοδο της οικονομικής μεγέθυνσης (έρπων πληθωρισμός)

Ανάλογα με τη δυνατότητα ή μη ελέγχου σε:

- Ανοιχτός πληθωρισμός (η αύξηση των τιμών είναι ελεύθερη)
- Ελεγχόμενος πληθωρισμός (υπάρχει η δυνατότητα ελέγχου των τιμών)

Ανάλογα με την αιτία σε:

- Πληθωρισμός ζήτησης
- Πληθωρισμός προσφοράς

Ανάλογα με τη δυνατότητα πρόβλεψης σε:

- Αναμενόμενος πληθωρισμός
- Απρόβλεπτος πληθωρισμός

Λοιπά είδη πληθωρισμού

- Ο δομικός πληθωρισμός
- Ο διαρθρωτικός πληθωρισμός
- Ο εισαγόμενος πληθωρισμός
- Ο πληθωρισμός αδράνειας ¹⁴

¹⁴ Πηγή:[http:// users.teilam.gr](http://users.teilam.gr)

2.5 Στρατηγικές κινήσεις για την αντιμετώπιση της ύφεσης

- Κατανόηση πραγματικότητας

Εμπειρική έρευνα έδειξε ότι οι επιχειρήσεις στη μεγάλη τους πλειοψηφία δεν αντιλαμβάνονται έγκαιρα και δεν αντιδρούν αποτελεσματικά στις αλλαγές που συμβαίνουν στο περιβάλλον τους.

Οι επιχειρήσεις συχνά πιστεύουν ότι δεν πρόκειται να τους αγγίξουν τα σημάδια της κρίσης. Αντί να προσπαθούν να επινοήσουν τρόπους αντιμετώπισης της κρίσης, ψάχνουν για στοιχεία που να επιβεβαιώνουν την πεποίθησή τους ότι όλα είναι παροδικά.

- Μείωση κόστους και βελτίωση της παραγωγικότητας

Πρώτος στόχος σε περίοδο οικονομικής ύφεσης είναι οι εργαζόμενοι. Παράλληλα με τις μειώσεις του προσωπικού, οι επιχειρήσεις επιχειρούν να αποσπάσουν μερίδια αγοράς από τους ανταγωνιστές.

- Αναθεώρηση Στρατηγικής - Αναζήτηση συνεργασιών

Η χρηματιστηριακή ευφορία της δεκαετίας του '90 δημιούργησε στην Ελλάδα ομίλους επιχειρήσεων. Μέχρι τα τέλη του 1999 ήταν συνηθισμένο φαινόμενο η δημιουργία ομίλων με πολλές θυγατρικές.

Στόχος ήταν η είσοδος των θυγατρικών στο χρηματιστήριο και η εκμετάλλευση υπεραξιών. Σήμερα έπαψε να ισχύει αυτή η επιλογή. Οι επιχειρήσεις θα πρέπει να

αναζητήσουν πραγματικές συνεργασίες και δεν θα πρέπει να διστάσουν να περικόψουν τα κόστη πριν είναι αργά.

- Αναζήτηση ριζοσπαστικών ιδεών ανάπτυξης

Σε μία ύφεση οι επιχειρήσεις θα πρέπει να σκέφτονται διαφορετικά, να υιοθετούν ριζοσπαστικές απόψεις. Ο περιορισμός του κόστους είναι αναγκαίο κακό, όμως θα πρέπει παράλληλα να αναζητηθούν και νέες πηγές εσόδων.

- Έμφαση στην ποιότητα και την ανάπτυξη των ανθρωπίνων πόρων

Τα πραγματικά στελέχη management φαίνονται σε περιόδους ύφεσης της αγοράς. Μία ενδεχόμενη ύφεση είναι και ένας τρόπος αξιολόγησης των στελεχών.

Οι επιχειρήσεις πριν από μία κρίση σχεδιάζουν, γνωρίζουν καλά πως θα ενεργήσουν όταν και αν αυτή έρθει και συχνά πηγαίνουν αντίθετα στη λήψη στρατηγικών αποφάσεων. Αυτές είναι και οι επιχειρήσεις που όχι μόνο επιβιώνουν αλλά συχνά εξέρχονται από την ύφεση¹⁵.

¹⁵ Πηγή: <http://www.morax.gr>

2.6 Συνέπειες πληθωρισμού

Ο πληθωρισμός είναι ένα φαινόμενο που διαταράσσει την ομαλή λειτουργία μιας οικονομίας και ασκεί σημαντική επίδραση σε όλους τους τομείς της οικονομίας.

Φανταστικές συνέπειες του πληθωρισμού

Υπάρχουν πραγματικοί κίνδυνοι που επιβάλλονται από τον πληθωρισμό, υπάρχουν όμως και φανταστικές συνέπειες οι οποίες προκαλούν την εντύπωση ότι είναι πραγματικές και οποίες είναι:

- Πληθωρισμός και αυταπάτη χρήματος
- Συγκαλυμμένοι κερδισμένοι και χαμένοι: Οι αποδέκτες κοινωνικής ασφάλισης έναντι μετόχων
- Εργατικές οικογένειες

Πραγματικές συνέπειες του πληθωρισμού

Υπάρχει κίνδυνος να μετατραπεί σε καλπάζοντα : Μία από τις χειρότερες συνήθειες του πληθωρισμού είναι ότι αυξάνεται. Στις 10 μεγαλύτερες βιομηχανικές χώρες το επίπεδο των τιμών αυξήθηκε 2.5% τη δεκαετία 1950, 3.5% τη δεκαετία 1960 και πάνω από 9% τη δεκαετία 1970. Ο πληθωρισμός έχει την απειλή να επιταχυνθεί, τόσο όσο η αξία του χρήματος να φτάσει στο μηδέν.

Ο πληθωρισμός απειλεί την αξία των χρηματικών στοιχείων της περιουσίας: Η απειλή του πληθωρισμού είναι ότι θα μπορούσε να σαρώσει τα χρηματικά στοιχεία της μεσαίας και ανώτερης τάξης. Όμως οι περισσότερες οικογένειες με χρηματική περιουσία φαίνεται να έχουν σταθεί ακόμη και με πληθωρισμό, χρησιμοποιώντας τα

υψηλότερα χρηματικά τους εισοδήματα για να αυξήσουν τις αποταμιεύσεις τους ή να βελτιώσουν την πολιτική της ασφάλισης τους.

Ο πληθωρισμός απειλεί την χρηματοδοτική αστάθεια: Είναι πολύ σοβαρή συνέπεια ο τρόπος που επηρεάζει ο πληθωρισμός τις επιχειρήσεις και τις τράπεζες. Υπάρχουν δύο συνέπειες που περιγράφουν του λόγους:

- Τα επιτόκια αυξάνονται ακόμη περισσότερο για να αποζημιώσουν τις τράπεζες για την πτωτική αξία των δολαρίων που θα εισπράξουν. Αυτό δημιουργεί σοβαρό πρόβλημα στις επενδυτικές δαπάνες όπως είναι οι κατασκευές.
- Οι τράπεζες αρνούνται να δανείσουν για μη βραχυχρόνιες περιόδους. Το αποτέλεσμα είναι ότι οι επιχειρήσεις πρέπει να δανείζονται βραχυπρόθεσμα δάνεια σε υψηλά επιτόκια.

Ο πληθωρισμός μας εμποδίζει από το να προσπαθήσουμε να φτάσουμε στο επίπεδο της δυνητικής ανάπτυξης: ο πληθωρισμός μας εμποδίζει να χρησιμοποιήσουμε ολόκληρη την παραγωγική μας δύναμη από φόβο μήπως οδηγήσουμε τον δείκτη του πληθωρισμού σε ανεξέλεγκτο.

Δυσμενείς επιπτώσεις του πληθωρισμού

- Σταθερά χρηματικά εισοδήματα

Ο πληθωρισμός πλήττει άτομα των οποίων το εισόδημα είναι σταθερό ή αυξάνεται με ρυθμό μικρότερο από το ρυθμό πληθωρισμού. Σε αυτή την περίπτωση μειώνεται το πραγματικό τους εισόδημα και κατά συνέπεια και το βιοτικό τους επίπεδο.

Τέτοια άτομα είναι οι συνταξιούχοι, οι μισθωτοί και γενικά οι υπάλληλοι των οποίων ο μισθός δεν προσαρμόζεται σύμφωνα με το ρυθμό του πληθωρισμού. Ευνοεί τα άτομα που το εισόδημα τους προέρχεται από κέρδη αφού αυξάνονται μαζί με τον πληθωρισμό.

Επίσης υπάρχουν κατηγορίες μισθωτών των οποίων τα συμβόλαια εργασίας έχουν και τον όρο ΑΤΑ (Αυτόματη Τιμαριθμική Αναπαραγωγή), έτσι ώστε να προφυλάσσονται από τις αλλαγές και τις αυξήσεις.

--

$$\text{Πραγματικό εισόδημα} = \frac{\text{ονομαστικό εισόδημα}}{\text{επίπεδο τιμών}} \times 100$$

- Αποταμιευτές

Με την αύξηση του πληθωρισμού μειώνεται και η αξία των αποταμιευτών. Η αύξηση του πληθωρισμού αυξάνει την κατανάλωση και μειώνει την αποταμίευση. Οι μικροί επενδυτές είναι αυτοί που πλήττονται μιας και δεν έχουν τη δυνατότητα έγκυρης και ασφαλούς αποταμίευσης.

- Δανειστές και χρεώστες

Ο πληθωρισμός ευνοεί αυτούς που δανείζονται και ζημιώνει αυτούς που δανείζουν. Η μεταβίβαση αγοραστικής δύναμης με βάση το επίπεδο των τιμών γίνεται από τους πιστωτές στους χρεώστες μόνο αν δεν αναμένεται ή δεν προβλέπεται πληθωρισμός. Αν όμως ο πληθωρισμός είναι αναμενόμενος τότε υπολογίζεται με βάση το επιτόκιο.

- Στασιμοπληθωρισμός

Είναι η συνύπαρξη μέσα σε μια οικονομία δύο φαινομένων, του πληθωρισμού και της ανεργίας.¹⁶

Παλαιότερα ο πληθωρισμός και η ανεργία ήταν φαινόμενα που δεν μπορούσαν να παρατηρηθούν ταυτόχρονα. Όταν γινόταν αύξηση των τιμών ταυτόχρονα παρατηρούνταν κάμψη της οικονομικής δραστηριότητας και αύξηση της ανεργίας και παράλληλα πτώση του πληθωρισμού.

Πληθωρισμός και ανεργία δεν συνυπήρχαν ποτέ. Μετά το 1965, παρατηρείται ότι ανεργία και πληθωρισμός συνυπάρχουν ή αυξάνονται ταυτόχρονα. Το φαινόμενο αυτό ονομάζεται στασιμοπληθωρισμός, γιατί η οικονομία βρίσκεται σε κατάσταση στασιμότητας ή ανεργίας.

Στον στασιμοπληθωρισμό τα χρηματιστήρια υποχωρούν λόγω της επιδείνωσης των προσδοκιών για την εταιρική κερδοφορία, της αύξησης στον ασφαλιστικό τομέα και της αύξησης στα πραγματικά επιτόκια.

¹⁶ Πηγή: <http://el.wikipedia.org/wiki>

Τον στασιμοπληθωρισμό τον μετράμε με τη γνωστή καμπύλη Phillips, η οποία πρόκειται για την σχέση μεταξύ του ρυθμού του πληθωρισμού και του ρυθμού της ανεργίας.

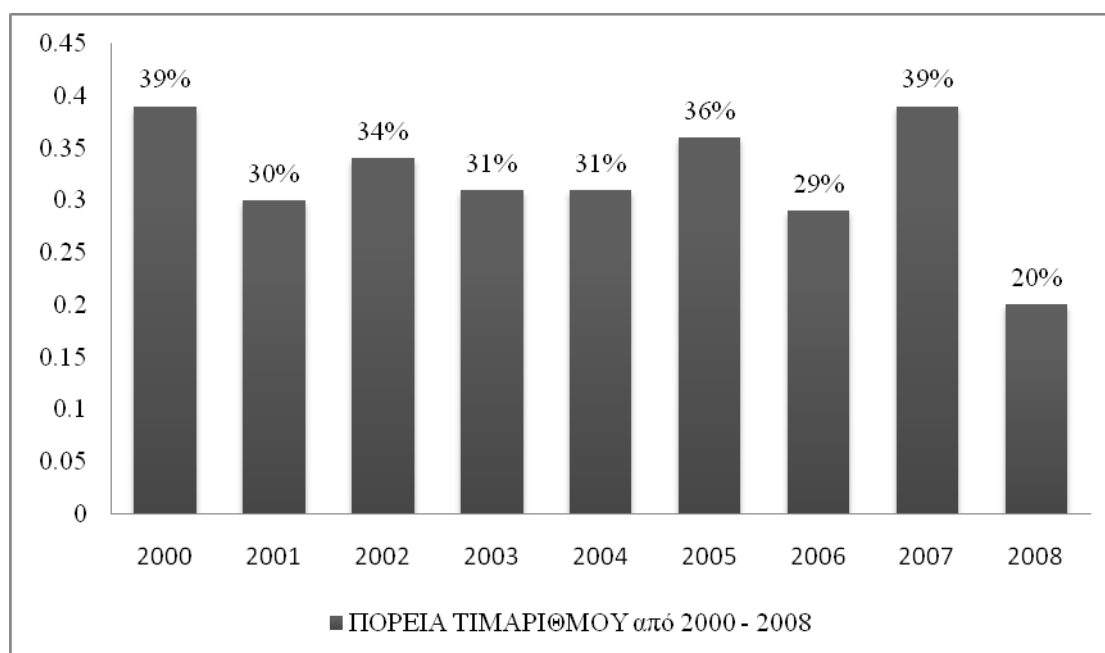
- Αποπληθωρισμός

Αποπληθωρισμός είναι η κατάσταση όπου οι τιμές μειώνονται με την πάροδο του χρόνου¹⁷. Μπορεί να οφείλεται στη χαμηλή ζήτηση για τα αγαθά και υπηρεσίες, η οποία υποχρεώνει τις επιχειρήσεις να πωλούν τα προϊόντα τους σε χαμηλότερες τιμές.

Αυτό αν και αρχικά φαίνεται καλό για τους καταναλωτές μιας και πέφτουν οι τιμές των προσόντων, είναι πολύ επικίνδυνο γιατί οι εταιρείες δεν θα μπορούν να πουλήσουν τα προϊόντα τους και έτσι θα σταματήσουν την παραγωγή νέων προϊόντων κάτι που οδηγεί στην ανεργία και στο πάγωμα των επενδύσεων.

Ο αποπληθωρισμός μπορεί να ωφελήσει τους καταναλωτές και τα νοικοκυριά αλλά προκαλεί και πάγωμα των επενδύσεων και αύξηση της ανεργίας. Στον αποπληθωρισμό το γενικό επίπεδο των τιμών μειώνεται. Όταν ο πληθωρισμός μειώνεται η αγοραστική δύναμη αυξάνεται, βοηθώντας τον καταναλωτή. Ο αποπληθωρισμός είναι η μεγαλύτερη απειλή που αντιμετωπίζει σήμερα η παγκόσμια οικονομία και σχετίζεται άμεσα με την υπερπαραγωγή.

Σημαντική απειλή θα καταστεί αν η υποχώρηση του τιμάριθμου αγγίξει τα όρια του αποπληθωρισμού, δηλαδή της καθολικής μείωσης των τιμών των προϊόντων.

¹⁷ Πηγή: www.enet.gr/online

Απειλές του Πληθωρισμού

- Υπάρχει κίνδυνος ο πληθωρισμός να επιταχυνθεί τόσο ώστε η αξία του χρήματος να πέσει στο μηδέν και να φέρει την πλήρη οικονομική κατάρρευση.
- Ο πληθωρισμός μπορεί να καταστρέψει την αξία των περιουσιακών στοιχείων όπως καταθέσεις όψεως, ασφάλιση, κρατικά ομόλογα κ.α.
- Επηρεάζει τη σχέση μεταξύ τραπεζών και επιχειρήσεων, επειδή οι επιχειρήσεις θέλουν να δανείζονται, αφού όταν θα χρειαστεί να ξεπληρώσουν θα είναι φθηνότερη η αξία του χρήματος σε σχέση με τη στιγμή που δανείστηκαν και οι τράπεζες από τη μεριά τους δεν δανείζουν για τον ίδιο ακριβώς λόγο.
- Δεν αφήνει τις επιχειρήσεις να χρησιμοποιήσουν όλη την παραγωγική τους δύναμη για να μη δημιουργηθεί ανεξέλεγκτος βαθμός πληθωρισμού.

- 2.7 Καταπολέμηση του πληθωρισμού

Η αγορά για να αντιμετωπίσει τον πληθωρισμό χρειάζεται τη βοήθεια του κράτους. Το οποίο επιδιώκει αρχικά να σταθεροποιήσει τον ρυθμό αύξησης και έπειτα να τον μειώσει. Ο πληθωρισμός μπορεί να αντιμετωπιστεί ευκολότερα αν γνωρίζουμε την αιτία που τον προκάλεσε, δηλαδή αν είναι πληθωρισμός ζήτησης ή κόστους. Το κράτος για να μπορέσει να καταπολεμήσει τον πληθωρισμό χρησιμοποιεί μέτρα δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής.

Αν ο πληθωρισμός είναι πληθωρισμός ζήτησης τα μέτρα που παίρνει το κράτος για την αντιμετώπιση του είναι:

- Η αύξηση των φόρων ή ο περιορισμός των δημόσιων δαπανών
- Περιορισμός στις αυξήσεις των μισθών για να περιοριστεί η ζήτηση για αγαθά και υπηρεσίες
- Μείωση προσφοράς χρήματος ή περιορισμός των πιστώσεων προς τις εμπορικές τράπεζες
- Αύξηση του επιτοκίου προεξόφλησης.
- Αύξηση της παραγωγής των προϊόντων δίνοντας κίνητρα στους επιχειρηματίες να αυξήσουν την παραγωγή (μείωση φόρου, επιδοτήσεις για την παραγωγή προϊόντων)

Αν ο πληθωρισμός είναι πληθωρισμός κόστους τα μέτρα που παίρνει το κράτος για την αντιμετώπιση του είναι:

- Το ύψος των μισθών

- Η τιμή των πρώτων υλών
- Το ύψος των επιτοκίων

Ο πληθωρισμός εξαρτάται από το ποσοστό αύξησης της ποσότητας χρήματος. Επομένως κάθε κυβέρνηση πρέπει να προσπαθεί να διατηρεί το δημοσιονομικό έλλειμμα σε χαμηλά επίπεδα ώστε να μην μεγαλώνει το χρέος και να απαιτείται αύξηση της προσφοράς χρήματος για τη χρηματοδότησή του. Η μείωση του πληθωρισμού που θα προέρχεται από τη μείωση της συνολικής ζήτησης μπορεί να προκαλέσει ύφεση με αύξηση της ανεργίας η οποία μπορεί να διαρκέσει για χρόνια. Η μείωση της συνολικής ζήτησης μπορεί να επιτευχθεί, τόσο με τη μείωση των κρατικών δαπανών όσο και με τη μείωση της προσφοράς χρήματος, καθώς επίσης και με την μείωση της ιδιωτικής κατανάλωσης.

Πληθωρισμός = Ποσοστό αύξησης της προσφοράς χρήματος - Ποσοστό αύξησης πραγματικής ζήτησης χρήματος

Η σχέση αυτή μας δείχνει ότι το ποσοστό αύξησης της προσφοράς χρήματος και του πληθωρισμού οφείλεται στις μεταβολές της πραγματικής ζήτησης χρήματος. Η πραγματική ζήτηση χρήματος μεταβάλλεται για τους εξής λόγους:

- Το εισόδημα μεταβάλλεται διαχρονικά
- Το ονομαστικό επιτόκιο μεταβάλλεται
- Αναπτύσσονται καινοτομίες στο τραπεζικό σύστημα

Ονομαστικό επιτόκιο είναι το κόστος διακράτησης χρήματος. Όταν το επιτόκιο αυξάνεται η πραγματική ζήτηση χρήματος μειώνεται.

2.8 Αντιπληθωριστικές πολιτικές

Ισοσκέλιση του ομοσπονδιακού προϋπολογισμού: Κάτι τέτοιο σημαίνει αύξηση των φόρων ή μείωση των δαπανών για να εξαιρεθεί το κρατικό έλλειμμα ή να υπάρξει πλεόνασμα. Η πτώση του επιπέδου του Α.Ε.Π θα βοηθήσει στην μείωση του πληθωρισμού.

Σφιχτό χρήμα: Είναι το πιο συνηθισμένο μέτρο για την αντιμετώπιση του πληθωρισμού. Στοχεύει στο να διοχετεύσει τον πληθωρισμό εκτός συστήματος έτσι ώστε να ξαναρχίσει η οικονομική ανάπτυξη. Μπορεί να οδηγήσει σε μείωση του ρυθμού του πληθωρισμού αλλά οι πληθωριστικές δυνάμεις θα ξαναεμφανιστούν πολύ γρήγορα.

Εισοδηματική πολιτική: Μια ελεύθερη συμφωνία μεταξύ των εργατικών ενώσεων και των εταιρειών, με σκοπό τον περιορισμό των μισθών τους ή των μερισμάτων τους σε συνάρτηση με κάποιο κανόνα, όπως είναι ο δείκτης παραγωγικότητας.

Αναγκαστικοί έλεγχοι: Είναι οι έλεγχοι στο ανώτατο όριο των τιμών και των μισθών. Για να είναι αποτελεσματικοί οι έλεγχοι θα πρέπει να είναι διαρκείς ή τουλάχιστον σε ετοιμότητα και να έχουν απόλυτη υποστήριξη από επαχθείς φόρους.

Ειδικά μέτρα πολιτικής με συγκεκριμένο στόχο: Είναι μέτρα που στοχεύουν σε άμεσο έλεγχο ειδικών περιοχών πληθωρισμού. Τέτοια είναι :

- Καύσιμα
- Τρόφιμα
- Περίθαλψη¹⁸

2.9 Στοιχεία που κρατούν τον Πληθωρισμό δυνατό

Στοιχεία που κρατούν τον Πληθωρισμό δυνατό είναι:

- Η μετακίνηση των οικονομικών επιτελείων και των κεντρικών τραπεζών
- Η ελαστικότητα της δημοσιονομικής πολιτικής
- Το φαινόμενο της ανακατανομής της οικονομικής ανάπτυξης

Κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού του 2008, ο δείκτης τιμών καταναλωτή έφτασε το 5,6% στις ΗΠΑ και το 4% στην Ευρωζώνη για τις χώρες εκτός ΟΟΣΑ (ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ & ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ), στην Κίνα ανέρχεται άνω του 8%.

Ο κυριότερος φόβος ήταν οι πιέσεις για αύξηση των μισθών που θα έφερναν και την άνοδο το πληθωρισμού. Παρά τους φόβους, όμως δεν έγινε κάτι τέτοιο. Στη Μ. Βρετανία ο ρυθμός αύξησης των κερδών βρισκόταν στο τέλος του καλοκαιριού στα επίπεδα 3,4%, ο οποίος μειώθηκε ελάχιστα σε σχέση με το πώς ήταν από την αρχή του έτους που ήταν 4%.

Αυτό είναι απόδειξη ότι οι εταιρείες δεν θα δώσουν αυξήσεις στους μισθούς μέσα σε αυτό το οικονομικό κλίμα. Οι πιέσεις που προκάλεσε η χρηματοπιστωτική κρίση θα οδηγήσουν σε πτώση των τιμών. Η ύφεση στην αγορά κατοικιών είναι πιθανό να παραταθεί σύμφωνα με την μείωση των στεγαστικών δανείων και τις υψηλές τιμές των ακινήτων.

¹⁸ Πηγή: Robert L.Heilbroner – Lester C. Thurow, «Για την κατανόηση της μακροοικονομικής», σελ. 433

Μια τέτοια εξέλιξη θα μειώσει την ιδιωτική κατανάλωση, θα συμπίεσει την ανάπτυξη και θα είναι δυνατόν να ελεγχθεί ο Πληθωρισμός.

Για το 2009, προσμένεται ότι ο δείκτης τιμών καταναλωτή (πληθωρισμός), στη Μ. Βρετανία θα μειωθεί και θα φτάσει κάτω από το 2% μέσα στο έτος.

Ο πληθωρισμός πλέον είναι παγκόσμιο φαινόμενο και όχι τόσο τοπικό. Θα υπάρξει επιβράδυνση των οικονομικών δραστηριοτήτων σε όλες τις χώρες του ΟΟΣΑ, όπου και προβλέπεται μείωση του πραγματικού προϊόντος κατά 1%, για το 2009.

Προσμένεται ότι η κάμψη θα επεκταθεί στις αναδυόμενες οικονομίες με αποτέλεσμα η παγκόσμια ανάπτυξη να μειωθεί στο 0,5% επίπεδο που αντιστοιχεί στην ασθενέστερη ανάπτυξη των τελευταίων 30 ετών.

Ένας ακόμα σοβαρός φόβος που δείχνει ότι ο πληθωρισμός θα είναι δύσκολο να ελεγχθεί είναι η πρόβλεψη για ταχεία αύξηση του κρατικού δανεισμού και του δημόσιου χρέους. Η χρηματοοικονομική κρίση υποχρεώνει της κυβερνήσεις από όλο τον κόσμο να διαθέσουν κεφάλαια για τη στήριξη του οικονομικού συστήματος είτε με εγγυήσεις των καταθέσεων και του διατραπεζικού δανεισμού είτε παρέχοντας κεφάλαια για την ανακεφαλαιοποίηση τραπεζικών ιδρυμάτων.

Επίσης σε περίπτωση όπου η δράση των κυβερνήσεων και των κεντρικών τραπεζών αποδειχτεί επιτυχής, για την καταπολέμηση της πιστωτικής κρίσης οι αρχές θα πρέπει να δουν σταδιακή υποχώρηση του δανεισμού.

Η απειλή για τον πληθωρισμό προέρχεται από τον κίνδυνο οι αρχές να αργήσουν να αποσύρουν τη δημοσιονομική στήριξη τη στιγμή που ο ιδιωτικός τομέας θα την έχει ανάγκη.

Κεφάλαιο 3^ο

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΚΡΑΤΟΣ

3.1 Παράγοντες που επηρεάζουν την οικονομική ανάπτυξη

3.1.1 Βιομηχανία και οικονομική ανάπτυξη

Η οικονομική ανάπτυξη με βάση τη βιομηχανία αντιμετωπίζει κάποιες αντιξοότητες και αναγνωρίζεται όλο και περισσότερο η ζωτική σημασία που έχει για όλη την διαδικασία της ανάπτυξης.

Μια πολύ γνωστή στρατηγική την οικονομικής ανάπτυξης είναι η θεωρία της μεγάλης ώθησης. Σύμφωνα με την οποία υπάρχει κατώτατο όριο επενδύσεων που είναι απαραίτητα για την εξασφάλιση και λειτουργία μιας οικονομικής

ανάπτυξης. Η προσπάθεια της ανάπτυξης θεωρείται μηχανισμός ο οποίος συμβάλει στην αύξηση του κατά κεφαλήν εισοδήματος.

Παράγοντες που συνηγορούν υπέρ της μεγάλης ώθησης είναι:

- Συμπληρωματικότητα της ζήτησης (αποφυγή μικρού μεγέθους αγοράς που οφείλεται σε μικρό κατά κεφαλή εισόδημα)
- Τεχνική αδιαιρετότητα του κεφαλαίου (επειδή το κεφάλαιο δεν διαιρείται χρειάζεται ένα ελάχιστο ποσό για επένδυση)
- Τεχνική συμπληρωματικότητα (εκμετάλλευση εξωτερικών οικονομιών)
- Υπερπήδηση των μη οικονομικών εμποδίων στην ανάπτυξη (μεταβολές του οικονομικού περιβάλλοντος)

3.1.2 Γεωργία και οικονομική ανάπτυξη

Οι σπουδαιότεροι τρόποι με τους οποίους συμβάλει η γεωργία στην οικονομική ανάπτυξη είναι οι εξής:

- Η οικονομική ανάπτυξη συνεπάγεται αύξηση της ζήτησης για τρόφιμα. Η αδυναμία της προσφοράς τροφίμων να παρακολουθήσει την εξέλιξη της ζήτησης μπορεί να αναστείλει την οικονομική ανάπτυξη.
- Οι εξαγωγές των αγροτικών προϊόντων αποτελούν το σημαντικότερο δρόμο για την συναλλαγές με άλλες χώρες.
- Το εργατικό δυναμικό θα πρέπει να προέλθει από τη γεωργία.
- Η γεωργία μπορεί να συμβάλει στο σχηματισμό κεφαλαίου στους άλλους κλάδους της οικονομίας.
- Η αύξηση των εισοδημάτων του αγροτικού πληθυσμού συμβάλει στην ανάπτυξη της αγοράς βιομηχανικών προϊόντων και αποτελεί κίνητρο για την ανάπτυξη της βιομηχανίας.

3.1.3 Εμπόριο και οικονομική ανάπτυξη

Το εμπόριο βοηθάει κάθε χώρα να εξειδικευτεί και να εξάγει εκείνα τα προϊόντα που μπορεί να παράγει με το φθηνότερο τρόπο, σε αντάλλαγμα προϊόντα ξένων χωρών με χαμηλότερο κόστος και είναι ένας από τους βασικούς παράγοντες που προωθούν την οικονομική ανάπτυξη.

3.1.4 Εκπαίδευση και οικονομική ανάπτυξη

Σήμερα ο άνθρωπος έχει τεράστιες ευκαιρίες όσον αφορά την επικοινωνία, τις μετακινήσεις και την απασχόληση. Για να μπορέσει να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της κοινωνίας καλό είναι να ανανεώσει τις γνώσεις του, να βελτιώσει τις δεξιότητες του και να καλλιεργήσει τις ικανότητες που ήδη κατέχει.

Η προσπάθεια ανάπτυξης του μορφωτικού και εκπαιδευτικού επιπέδου του ατόμου έχει πολλαπλές και σημαντικές ωφέλειες και για το ίδιο το κοινωνικό σύνολο στο οποίο ζει, αποτελεί ένα αναμφισβήτητο πλεονέκτημα καθώς και οι γνώσεις αποδεικνύουν μια σημαντική βοήθεια στην Οικονομική Ανάπτυξη. Η μάθηση και το ανθρώπινο κεφάλαιο σχετίζονται τόσο με το αυξημένο ΑΕΠ όσο και με τη μεγαλύτερη συμμετοχή των πολιτών στις κοινωνικές διαδικασίες, αλλά και την αυξημένη ευημερία και χαμηλή εγκληματικότητα.

Σύμφωνα με τον Adam Smith η εκπαίδευση είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την οικονομική ευημερία μιας χώρας¹⁹.

3.1.5 Υγεία και οικονομική ανάπτυξη

Η σχέση της οικονομίας με την υγεία είναι πολλαπλά τεκμηριωμένη. Η φτώχεια γεννά την αρρώστια, ενώ ο πλούτος προστατεύει και βοηθά την υγεία. Σε παγκόσμιο επίπεδο υπάρχει αντιστοιχία ανάμεσα στην οικονομία και στην υγεία του πληθυσμού.

Η αύξηση του εισοδήματος οδηγεί σε βελτίωση της υγείας μιας και παρέχει τη δυνατότητα για καλύτερη κατοικία, για πιο ασφαλές και υγιεινό περιβάλλον, για επαρκή διατροφή καθώς και για πολλούς κοινωνικούς και υλικούς παράγοντες που σχετίζονται με την υγεία. Υψηλότερο εισόδημα σημαίνει επίσης καλύτερη πρόληψη, περίθαλψη και άλλες κοινωνικές υπηρεσίες.

3.1.6 Πολιτισμός και οικονομική ανάπτυξη

Σε μία σύγχρονη δημοκρατική κοινωνία η επιτυχία μιας στρατηγικής οικονομικής ανάπτυξης εξαρτάται, από τη συμμετοχή του συνόλου των κοινωνικών και οικονομικών δυνάμεων στο σχεδιασμό, την υλοποίηση και τον έλεγχο όλων των απαραίτητων μέτρων πολιτικής. Η μακροχρόνια οικονομική ανάπτυξη δεν απαιτεί

¹⁹ Πηγή: Δια βίου εκπαίδευση και κατάρτιση – περιφερειακή ανάπτυξη και επίδραση της δια βίου εκπαίδευσης στην αγορά εργασίας, σημειώσεις Ιωάννη Ψυχογιού.

μόνο σεβασμό στο περιβάλλον αλλά και αποβολή των κοινωνικών και οικονομικών ανισοτήτων.

Τα κοινοτικά πλαίσια στήριξης είναι ολοκληρωμένα προγράμματα οικονομικής ανάπτυξης και αποτελούν το βασικό εργαλείο της Ευρωπαϊκής περιφερειακής και διαρθρωτικής πολιτικής. Χρηματοδοτούνται κατά το ήμισυ από τα ευρωπαϊκά διαρθρωτικά ταμεία και αποσκοπούν στη διερεύνηση των παραγωγικών δυνατοτήτων της οικονομίας και στην αποτελεσματικότερη λειτουργία των αγορών.

Η γνώμη του ΟΚΕ (Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή Ελλάδος), για τον πολιτισμό είναι:

- Ευρωπαϊκή πολιτιστική πολιτική για τα παιδιά – CES 250/96
- Ίδρυση Ευρωπαϊκού Ταμείου Εγγυήσεων για την ενθάρρυνση της κινηματογραφικής και της τηλεοπτικής παραγωγής – CES 527/96
- Πολυφωνία και συγκέντρωση στα ΜΜΕ – CES 364/00
- Επιστροφή πολιτιστικών αγαθών – CES 531/2001
- Εξαγωγή πολιτιστικών αγαθών – CES 532/2001²⁰

3.1.7 Παράγοντες της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης

- Η αστικοποίηση του πληθυσμού
- Η αύξηση του κατά κεφαλήν εισοδήματος και η μεταβολή των καταναλωτικών προτύπων, όταν αυξάνεται το εισόδημα όλο και μεγαλύτερο ποσοστό από το συνολικό εισόδημα που καταναλώνεται διατίθεται σε μη βασικά είδη κατανάλωσης. Το χαρακτηριστικό των περισσότερων μη βασικών ειδών κατανάλωσης είναι ότι η εισοδηματική ελαστικότητα ζήτησης είναι μεγαλύτερη από τη μονάδα.
- Οι μεταβολές στην τεχνολογία και την οργάνωση της παραγωγής και της διανομής των δημοσίων αγαθών
- Ο ρόλος και τα καθήκοντα του σύγχρονου κράτους²¹

Ο Peacock και Wiseman υποστηρίζουν ότι σε ομαλές συνθήκες δεν παρατηρείται αύξηση του σχετικού ύψους των δημοσίων δαπανών αν έχουμε σταθερούς φορολογικούς συντελεστές.

²⁰ Πηγή: <http://www.oke.gr/greek/gnomi74.htm>

²¹ Πηγή: Θεόδωρος Α. Σκούντζος, Οικονομική ανάπτυξη θεωρία – πρακτική, εκδόσεις Σταμούλης, σελ.377

3.2 ΑΕΠ

3.2.1 Έννοια του Α.Ε.Π και του Α.Εθν.Π

Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ)

Είναι η συνολική αξία σε χρηματικές μονάδες των τελικών αγαθών και υπηρεσιών που παράγονται σε μια χώρα ένα συγκεκριμένο έτος.

Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν (Α. Εθν. Π)

Είναι το εισόδημα που αποκτούν όλοι όσοι ζουν μέσα στη χώρα, καθώς και το μέρος του εισοδήματος που οι πολίτες της αποκτούν στο εξωτερικό και αποστέλλουν στη χώρα. Δεν περιλαμβάνεται το τμήμα του εισοδήματος που δημιουργείται μέσα στη χώρα από τους αλλοδαπούς και αποστέλλεται στο εξωτερικό.

3.2.2 Μέτρηση του ΑΕΠ

Το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν είναι ένας πολύ καλός δείκτης μέτρησης της παραγωγής μιας οικονομίας. Το ΑΕΠ περιλαμβάνει την αξία πώλησης των τελικών αγαθών ή την προστιθέμενη αξία τους σε όλα τα στάδια παραγωγής. Η αξία της πώλησης εμφανίζεται με τη μορφή της δαπάνης που γίνεται από τους φορείς μιας οικονομίας (νοικοκυριά, επιχειρήσεις, κράτος), για την απόκτηση των προϊόντων και υπηρεσιών που έχουν παραχθεί.

Έχουμε δύο όψεις, ώστε να μετρήσουμε το ΑΕΠ. Η μια είναι η πλευρά της δαπάνης (το άθροισμα όλων των δαπανών για την απόκτηση της παραγωγής σε ένα έτος), και η άλλη είναι η πλευρά του εισοδήματος που προκύπτει ως το άθροισμα των εισοδημάτων που δημιουργούνται από την παραγωγή σε ένα έτος.

Την ισότητα της συνολικής δαπάνης και του συνολικού εισοδήματος μιας οικονομίας μάς τις δίνει το ΑΕΠ. Ο υπολογισμός του ΑΕΠ μιας οικονομίας είτε ως δαπάνη, είτε ως εισόδημα είναι πολύπλοκος και γίνεται από ειδικές υπηρεσίες σε κάθε χώρα. Στην Ελλάδα η μέτρηση του ΑΕΠ γίνεται από την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία, την Υπηρεσία των Εθνικών Λογαριασμών του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας και ειδικές υπηρεσίες της Τράπεζας της Ελλάδος.

3.2.3 Το ΑΕΠ ως δαπάνη

Το ΑΕΠ ως δαπάνη διακρίνεται σε:

- Ιδιωτική κατανάλωση (αποτελείται από δαπάνες των νοικοκυριών)
- Ακαθάριστη ιδιωτική επένδυση, η οποία αποτελείται από τρεις κατηγορίες

Δαπάνες των επιχειρήσεων για κεφαλαιουχικό εξοπλισμό (κτίρια, μηχανήματα). Ο όρος Ακαθάριστη Ιδιωτική Επένδυση περιλαμβάνει την απόσβεση και το μέρος της επένδυσης, που αποτελεί αύξηση του κεφαλαίου της οικονομίας.

$\text{Καθαρή επένδυση} = \text{Ακαθάριστη Ιδιωτική Επένδυση} - \text{Αποσβέσεις}$
--

Επένδυση = Δημιουργία νέων κεφαλαιουχικών αγαθών

Απόσβεση = Τομέας του κεφαλαίου που καταστρέφεται

Η καθαρή επένδυση μπορεί να είναι και αρνητική, όταν οι αποσβέσεις είναι μεγαλύτερες από την Ακαθάριστη επένδυση.

Δαπάνες των νοικοκυριών για την απόκτηση νέων σπιτιών, η κατοχή σπιτιών θεωρείται κεφάλαιο για την οικονομία.

Μεταβολές στα αποθέματα, είναι μια ορισμένη ποσότητα του προϊόντος που παράγουν σε συγκεκριμένη περίοδο και δεν διατίθεται στην αγορά την ίδια περίοδο. Τα αποθέματα αυτά αν έχουν αυξηθεί στο τέλος του έτους, προστίθεται στο ΑΕΠ γιατί αποτελούν παραγωγή της τρέχουσας περιόδου, ενώ αν έχουν μειωθεί αφαιρούνται γιατί αποτελούν παραγωγή προηγούμενων περιόδων.

$\text{Μεταβολή στα Αποθέματα} = \text{Τελικά Αγαθά} - \text{Αρχικά Αποθέματα}$

- Κρατική ή Δημόσια Δαπάνη

Στην κρατική ή δημόσια δαπάνη περιλαμβάνονται:

Δαπάνες επενδυτικές και καταναλωτικές, Επενδύσεις του Δημοσίου (έργα υποδομής), συντάξεις, διάφορα επιδόματα ανεργίας, υποτροφίες δεν περιλαμβάνονται για τον υπολογισμό του ΑΕΠ γιατί ουσιαστικά είναι αναδιανομή του υπάρχοντος εισοδήματος.

- Εξαγωγές – εισαγωγές

Οι εισαγωγές και οι εξαγωγές μιας χώρας θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη για τον υπολογισμό του ΑΕΠ. Οι εξαγωγές προϊόντων και υπηρεσιών σε άλλες χώρες συνιστούν παραγωγή της οικονομίας και η αξία τους πρέπει να υπολογίζεται στο ΑΕΠ. Οι εισαγωγές δεν υπολογίζονται γιατί είναι παραγωγή άλλων χωρών.

Το Α.Ε.Π ως δαπάνη υπολογίζεται ως εξής:

$\text{Α.Ε.Π ως δαπάνη} = \text{Ιδιωτική Κατανάλωση} + \text{Ακαθάριστη Ιδιωτική Επένδυση} + \text{Κρατική ή Δημόσια Δαπάνη} + \text{Εξαγωγές} - \text{Εισαγωγές}$
--

3.2.4 Το Α.Ε.Π ως εισόδημα

Τα εισοδήματα που δημιουργούνται σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο από την παραγωγή προϊόντων και υπηρεσιών ταξινομούνται ως εξής:

- Μισθοί, περιλαμβάνεται κάθε αμοιβή από εργασία.
- Πρόσοδοι περιουσίας, είναι το σύνολο των εισοδημάτων όπως ενοίκια περιουσιακών στοιχείων.
- Τόκοι, είναι το εισόδημα που εισπράττουν ιδιώτες από δανεισμό χρηματικών κεφαλαίων.
- Κέρδη, είναι τα κέρδη κάθε είδους επιχείρησης, ανεξάρτητα από την νομική της μορφή.

Οι παραπάνω κατηγορίες θα πρέπει να ισούνται με δαπάνες επομένως γίνονται κάποιες πράξεις για να επιτευχθεί όπως:

- Οι αποσβέσεις ενώ είναι κόστος παραγωγής των προϊόντων ως χρηματικές αξίες παραμένουν στις επιχειρήσεις και δεν εμφανίζονται πουθενά ως εισόδημα. Γι' αυτό προστίθεται στο εισόδημα.
- Στην τιμή πώλησης των προϊόντων και υπηρεσιών, όταν το Α.Ε.Π υπολογίζεται ως δαπάνη. Γι' αυτό προστίθεται στο εισόδημα.
- Στα εισοδήματα των ιδιωτών και των επιχειρήσεων περιλαμβάνονται κρατικές επιδοτήσεις, οι οποίες δεν εμφανίζονται στις κρατικές δαπάνες. Γι' αυτό αφαιρούνται από το εισόδημα.
- Οι τόκοι που πληρώνει το κράτος για χρήματα που δανείζεται από τους ιδιώτες ενώ περιλαμβάνονται στα εισοδήματα, δεν εμφανίζονται στις κρατικές δαπάνες. Γι' αυτό αφαιρούνται από το εισόδημα.

Σε μια ανοιχτή οικονομία υπάρχει και εισροή εισοδημάτων από το εξωτερικό που δεν είναι αποτέλεσμα της εγχώριας παραγωγής και εκροή που είναι αποτέλεσμα της εγχώριας παραγωγής. Η διαφορά μεταξύ εισροής και εκροής είναι το καθαρό εισόδημα από το εξωτερικό. Γι' αυτό το Καθαρό Εισόδημα Εξωτερικού αφαιρείται από το εισόδημα.

Το Α.Ε.Π ως εισόδημα υπολογίζεται ως εξής:

Α.Ε.Π ως εισόδημα = Μισθοί + Πρόσοδοι Περιουσίας + Τόκοι + Κέρδη + Αποσβέσεις + Έμμεσοι Φόροι – Κρατικές Επιδοτήσεις – Τόκοι Δημοσίου Χρέους – Καθαρό Εισόδημα από το Εξωτερικό

Α.Ε.Π σε τιμές συντελεστών παραγωγής ή κόστους = Α.Ε.Π σε τιμές αγοράς – Έμμεσοι Φόροι + Κρατικές Επιδοτήσεις

3.2.5 Οι αδυναμίες του Α.Ε.Π

- Το Α.Ε.Π δεν περιλαμβάνει την αξία της παραγωγής που αφορά στην ιδιοκατανάλωση, γιατί αυτή δεν γίνεται αντικείμενο αγοραπωλησίας.
- Το Α.Ε.Π είναι ποσοτικός και όχι ποιοτικός δείκτης (ποιότητα ζωής).
- Το Α.Ε.Π αγνοεί τη σύνθεση και την κατανομή της παραγωγής.
- Το Α.Ε.Π δεν συμπεριλαμβάνει την αξία των αγαθών και υπηρεσιών της παραοικονομίας.

3.3 ΔΕΙΚΤΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Επειδή η οικονομική ανάπτυξη είναι έννοια ευρύτερη και περιλαμβάνει τόσο οικονομικές όσο και κοινωνικές θέσεις μιας κοινωνίας η μέτρησή της θα πρέπει να γίνεται τόσο με οικονομικούς όσο και με κοινωνικούς δείκτες.

Παρακάτω αναλύονται οι δείκτες για τη μέτρηση της οικονομικής ανάπτυξης.

Οικονομικοί δείκτες

Οι κύριοι δείκτες που χρησιμοποιούνται για τη μέτρηση της ανάπτυξης είναι το Ακαθάριστο εθνικό προϊόν, τα ουσιαστικά αυτού και η μεταβολή τους.

Το Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν κατά κεφαλή έχει γίνει ευρύτερα αποδεκτό ως ο καλύτερος απλός δείκτης της ανάπτυξης τόσο για διεθνής όσο και για διαχρονικές συγκρίσεις στα πλαίσια μιας μεμονωμένης χώρας.

Οι κύριες δυσκολίες που απορρέουν από τη χρησιμοποίηση του κατά κεφαλή εισοδήματος είναι:

- Η αμφισβήτηση για το αν οι αυτοκαταναλώσιμες υπηρεσίες θα πρέπει να συμπεριλαμβάνονται κατά τον υπολογισμό του εισοδήματος, αφού στη μέτρηση του εθνικού εισοδήματος δεν λαμβάνονται υπόψη.
- Τα στατιστικά στοιχεία είναι ανεπαρκή και αναξιόπιστα κάτι που δυσκολεύει τον υπολογισμό του εθνικού εισοδήματος.
- Η σύγκριση του πραγματικού εισοδήματος ή προϊόντος ανάμεσα σε δύο χώρες είναι πολύ δύσκολο γιατί θα πρέπει να γίνει η μέτρηση με την ίδια τιμή. Οι σχετικές τιμές κατά πάσα πιθανότητα θα διαφέρουν και έτσι θα είναι πολύ δύσκολο.
- Το εθνικό εισόδημα είναι αφηρημένο μέγεθος και πρέπει να γίνεται διάκριση σε κλάδους προέλευσης ή αναλογίας παραγωγής κεφαλαιουχικών και καταναλωτικών αγαθών.
- Το κατά κεφαλή εισόδημα μπορεί να αποβεί όχι και τόσο αξιόπιστος δείκτης του επιπέδου της οικονομικής ανάπτυξης στο οποίο βρίσκεται μια χώρα, και αυτό γίνεται σε περιπτώσεις όπου η άνιση κατανομή του εισοδήματος είναι μεγάλη.
- Θα πρέπει να εξετάσουμε όχι μόνο πόσο παράγεται αλλά και πώς παράγεται. Αν και το πραγματικό εισόδημα αυξάνεται, η αύξηση αυτή μπορεί να περικλείει θυσίες από το μέρος της κοινωνίας όσον αφορά τις συνθήκες εργασίας και υγείας, το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον.

Οι σημαντικότεροι οικονομικοί δείκτες είναι:

Βιομηχανική Παραγωγή / Industrial Production

Υπολογίζει την αξία των προϊόντων που παράγονται από τα εργοστάσια, ορυχεία και επιχειρήσεις / οργανισμούς (κοινής ωφέλειας).

Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν / Gross Domestic Product

Υπολογίζει την αξία αγαθών και υπηρεσιών που παράγονται από την οικονομία του κράτους .

Δείκτης Διευθυντών Προμηθευτών / PMI

Υπολογίζει τις αγορές, την απασχόληση και τις λογιστικές απογραφές των βιομηχανιών.

Δείκτης Μεγάλης (ευρείας /μαζικής) Βιομηχανίας Tankan / Tankan Large Manufactures Index

Υπολογίζει τις επιχειρησιακές συνθήκες για μεγάλες βιομηχανίες.

Ανακοίνωση επιτοκίων / Interest Rate Announcement

Υπολογίζει βραχυπρόθεσμα επιτόκια της χώρας.

Δείκτης Κατασκευαστών ISM / ISM Manufacturing Index

Υπολογίζει τις αγοραστικές δραστηριότητες των βιομηχανιών.

Δείκτης Μη – Κατασκευαστών ISM / ISM Non – Manufacturing Index

Υπολογίζει τις αγοραστικές δραστηριότητες των υπηρεσιών.

Αλλαγή Απασχόλησης Μη – αγροτών ADP / ADP Non – farm Employment Change

Υπολογίζει τους μη – αγρότες (εννοεί τους ανθρώπους που δεν εργάζονται σε φάρμες) ιδιωτική απασχόληση, και τον αριθμό των θέσεων εργασίας για μη αγρότες που δημιουργούνται.

Λιανικές Πωλήσεις / Retail Sales

Υπολογίζει διαφορές στην αξία μεταξύ των εισαγωγών και των εξαγωγών της χώρας.

Δείκτης Τιμών Καταναλωτή / Consumer Prices Index (CPI)

Υπολογίζει τη μεταβολή μεταξύ των λιανικών τιμών ενός αντιπροσωπευτικού καλαθιού αγαθών και υπηρεσιών.

Αλλαγή Απασχόλησης / Employment Change

Υπολογίζει τον αριθμό των νέων θέσεων εργασίας που δημιουργούνται στη χώρα.

Ποσοστό Απασχόλησης / Unemployment Rate

Υπολογίζει την ανεργία της χώρας.

Πωλήσεις υφισταμένων κατοικιών / Existing Home Sales

Υπολογίζει τους ετήσιους αριθμούς των υφισταμένων κατοικιών, οι οποίες έχουν πουληθεί κατά τον προηγούμενο μήνα.

Εμπιστοσύνη Καταναλωτή / Consumer Confidence

Υπολογίζει πόσο εμπιστεύονται οι καταναλωτές την οικονομία της χώρας.

Δείκτης Επιχειρηματικού Κλίματος IFO / IFO Business Climate Index

Υπολογίζει τη διάθεση αυτών που ασχολούνται με τη βιομηχανία, τις χονδρικές και τις λιανικές πωλήσεις.

Παραγγελίες Αγαθών Διαρκείας / Durable Goods Orders

Υπολογίζει την αξία των παραγγελιών που λαμβάνουν χώρα για τα αγαθά διαρκείας (αυτά τα αγαθά αναμένεται να διαρκέσουν περισσότερο από τρία χρόνια, όπως ο εξοπλισμός βαριάς βιομηχανίας).

Πωλήσεις Νέων Κατοικιών / New Home Sales

Υπολογίζει τους ετήσιους αριθμούς των καινούργιων κατοικιών, οι οποίες έχουν πουληθεί κατά τον προηγούμενο μήνα.

Εμπορικό Ισοζύγιο / Trade Balance

Υπολογίζει διαφορές στην αξία μεταξύ των εισαγωγών και των εξαγωγών της χώρας.

Πρωταρχικός Δείκτης KOF / KOF Leading Indicators

Υπολογίζει την ισχύ της οικονομίας της χώρας. Μετρά τον συνδυασμό 25 δεικτών όπως σιγουριά του καταναλωτή, επέκταση επιτοκίου ή αποθεματικές τιμές.

Καταναλωτικές Αντιλήψεις / Consumer Sentiment

Υπολογίζει πόσο εμπιστεύονται οι καταναλωτές την οικονομία της χώρας τους

Γερμανική Βιομηχανική Παραγωγή / German Industrial Production

Υπολογίζει την αξία των αγαθών που παράγονται από τους βιομηχανικούς κατασκευαστές.

Επιχειρηματική Εμπιστοσύνη / NZIER Business Confidence

Υπολογίζει τις επιχειρησιακές καταστάσεις στη Νέα Ζηλανδία βασισμένοι στις έρευνες των επιχειρησιακών ηγετών.

ΟΕΑΑ Πρακτικά Συνεδρίασης / FOMC Meeting Minutes

Είναι οι απόψεις των μελών της Ομοσπονδιακής Επιτροπής Ανοιχτής Αγοράς (ΟΕΑΑ), που δίνουν τις μελλοντικές αποφάσεις του επιτοκίου.

Δείκτης τιμών παραγωγών / Producer's Price Index (PPI)

Υπολογίζει τις τιμές για τα υλικά και τις υπηρεσίες.²²

²² Πηγή: <http://www.yesfx.com/index.php>

Κοινωνικοί δείκτες ανάπτυξης

Οι κοινωνικοί δείκτες προσπαθούν να μετρήσουν εκείνες τις πτυχές της ανάπτυξης μιας κοινωνίας που δεν μετράνε οι οικονομικοί δείκτες. Συγκεκριμένα υπολογίζουν την εξέλιξη της υγείας, της διατροφής, της κατοικίας, της εκπαίδευσης, της διανομής του εισοδήματος και άλλες πλευρές της πολιτιστικής και κοινωνικής ανάπτυξης.

Οι κοινωνικοί δείκτες έχουν κάποια πλεονεκτήματα σε σχέση με το κατά κεφαλή εισόδημα:

- Αναφέρονται σε σκοπούς που είναι πλησιέστεροι προς τον τελικό σκοπό της ολοκληρωμένης και υγιεινής ζωής από ότι ο δείκτης εισοδήματος.
- Μπορούν να απεικονίσουν κάτι από τα ανθρώπινα και πολιτιστικά κόστη της υλικής ευημερίας, αρρώστιες της οικονομικής ευημερίας, π.χ καρδιολογικές ασθένειες.
- Επισημαίνουν κοινές αξίες και προβλήματα ανάμεσα σε μία αναπτυγμένη χώρα και μία μη αναπτυγμένη, εναλλακτικές μορφές ανάπτυξης, ευκαιρίες για ανταλλαγή των γνώσεων και των εμπειριών.

Σύνθετοι δείκτες ανάπτυξης

Δείκτης ανθρώπινης ανάπτυξης

Είναι ένας σύνθετος δείκτης αποτελούμενος από επί μέρους δείκτες και παρέχει τη δυνατότητα τόσο των διεθνών όσο και διαχρονικών συγκρίσεων των βιοτικών επιπέδων. Βασίζεται κυρίως στη μακροβιότητα μετρούμενη με την αναμενόμενη διάρκεια ζωής ενός ατόμου κατά τη γέννηση του, στο επίπεδο εκπαίδευσης μετρούμενο με συνδυασμό του ποσοστού των ενηλίκων εγγραμμάτων και των συνδυασμένων αναλογιών των εγγραφόμενων στην πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια εκπαίδευση, και τέλος το βιοτικό επίπεδο μετρούμενο με το πραγματικό κατά κεφαλή Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν.

Ο Δείκτης Ανθρώπινης Ανάπτυξης είναι χρήσιμος όχι μόνο για την εξέταση του προβλήματος της φτώχειας στις αναπτυσσόμενες χώρες αλλά και για τη διαμόρφωση μέτρων πολιτικής στις αναπτυγμένες. Ο Δείκτης Ανθρώπινης Ανάπτυξης βοηθάει στην μέτρηση της ανισοδιανομής που επικρατεί σε μια χώρα, μετρά τη θέση της γυναίκας σε μια κοινωνία και την ενσωμάτωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ως στοιχεία της ατομικής και κοινωνικής ευημερίας.

Τρόπος υπολογισμού Δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης

$$\text{Δείκτης ενός στοιχείου} = \frac{\text{Πραγματική τιμή} - \text{Ελάχιστη τιμή του στοιχείου}}{\text{Μέγιστη τιμή του στοιχείου} - \text{Ελάχιστη τιμή}}$$

Δείκτες Βασικών Αναγκών

Για την κατασκευή των Δεικτών των Βασικών Αναγκών είναι απαραίτητο να καθορίσουμε ποιες είναι οι βασικές ανάγκες μιας κοινωνίας.

Ως απαραίτητες βασικές ανάγκες θεωρούνται η διατροφή, η ένδυση, η κατοικία, η ύδρευση, οι συνθήκες υγιεινής και η βασική εκπαίδευση. Για κάθε μία από αυτές μπορεί να κατασκευαστεί ένας ή περισσότεροι δείκτες.

Ενδεικτικά έχουμε τους ακόλουθους δείκτες:

- Για την υγεία: προσδοκώμενη διάρκεια ζωής κατά τη γέννηση
- Για τις συνθήκες υγιεινής: βρεφική θνησιμότητα
- Για τη διατροφή: προσφορά θερμίδων κατα κεφαλή
- Για την εκπαίδευση: εγγραμμένοι μαθητές στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση ως ποσοστό πληθυσμού σχολικής ηλικίας
- Για την ύδρευση: ποσοστό του πληθυσμού που έχει προσπέλαση στο πόσιμο νερό
- Για την κατοικία: αριθμός ατόμων κατά δωμάτιο

Η δημιουργία τους θα είναι πολύ σημαντική γιατί θα βοηθήσουν στην αξιολόγηση του χάσματος ανάμεσα σε φτωχές και πλούσιες χώρες και θα μπορεί να μετρηθεί ποιές χώρες ικανοποιούν τις βασικές ανάγκες τους και θα γίνεται ορθολογικότερη κατανομή της διεθνούς οικονομίας.

Εναλλακτικοί δείκτες οικονομικής ανάπτυξης

Η εναλλακτική οικονομική ανάπτυξη, σύμφωνα με τον καθηγητή Dasgupta, η ανάπτυξη αναλύεται μέσα από δυο δείκτες. **Το κατά κεφαλή ακαθάριστο εγχώριο προϊόν** (Gross Domestic Product per Capita – GDP), και **το δείκτη ανθρώπινης ανάπτυξης** (United Nations Human Development Index – HDI), του οργανισμού ηνωμένων εθνών.

Οι δύο αυτοί δείκτες αμφισβητούνται γιατί δεν μπορούν να υπολογίσουν την παραγωγή που θα πραγματοποιηθεί στο μέλλον.

Ως βάση παραγωγής ορίζεται παραδοσιακά η αξία των ενεργητικών του κεφαλαίου. Η εκμετάλλευση ενός φυσικού πόρου οδηγεί σε βελτίωση των δεικτών GDP και HDI. Οι δείκτες του κατά κεφαλή πλούτου περιέχει την ανάπτυξη του μέλλοντος ενώ οι GDP και HDI περιέχουν μόνο την παροντική παραγωγή.

Το ΑΕΠ ως δείκτης της οικονομικής παραγωγής δεν είναι ο καλύτερος δυνατός δείκτης ευημερίας για το λόγο ότι:

- Αφορά την παραγωγή, ενώ η ευημερία εξαρτάται από το εισόδημα και την κατανάλωση.
- Δεν περιλαμβάνει την διαχρονική απαξίωση του κεφαλαιουχικού εξοπλισμού και έτσι υπερεκτιμά την αξία της παραγωγής που συμβάλει στην υλική ευημερία.
- Αδιαφορεί για την εξάντληση του φυσικού κεφαλαίου (μη ανανεώσιμες πηγές ενέργειας όπως το πετρέλαιο), που έχει αρνητική επίπτωση στην ευημερία.
- Αποκλείει τον ελεύθερο χρόνο που έχει αξία για το άτομο και αυξάνει την ευημερία του.
- Αδιαφορεί για την κατανομή του εισοδήματος.
- Δεν κοστολογεί αρνητικές επιπτώσεις παραγωγής, όπως η μόλυνση του περιβάλλοντος.
- Η βασική αιτία δίνει προσοχή στην εκμετάλλευση των φυσικών πόρων που οδηγεί στη μείωση των παραγωγικών δυνατοτήτων.

3.4 Δημόσιες Δαπάνες

3.4.1 Έννοια δημοσίων δαπανών

Είναι οι πληρωμές που διενεργούν οι δημόσιοι φορείς μέσω του προϋπολογισμού για την επίτευξη ορισμένων στόχων όπως η άριστη κατανομή των παραγωγικών μέσων, η δίκαιη διανομή του εισοδήματος, η σταθεροποίηση της οικονομίας και η οικονομική μεγέθυνση²³.

Ως δημόσια αγαθά χαρακτηρίζονται αυτά που έχουν τις εξής ιδιότητες:

- Μη – ανταγωνιστικότητα στη χρήση: Η χρήση του αγαθού από ένα άτομο δεν επηρεάζει τη χρήση του από άλλα άτομα. Π.χ η προστασία που προσφέρει η εθνική άμυνα σε ένα άτομο δεν εμποδίζει τη χρήση της από άλλα άτομα.
- Έλλειψη δυνατότητας αποκλεισμού: Η αδυναμία να επιβληθεί εξατομίκευση του αγαθού. Η χρήση αυτών των αγαθών αφορά το σύνολο των ατόμων π.χ τα προγράμματα της τηλεόρασης δεν μπορούν να απευθυνθούν σε ορισμένους μόνο χρήστες. Αντίθετα τα ιδιωτικά αγαθά είναι ανταγωνιστικά στη χρήση και υπάρχει η δυνατότητα αποκλεισμού.

²³ Πηγή: <http://www.yesfx.com.cy/index>

Η διάκριση μεταξύ δημοσίων και ιδιωτικών αγαθών περιλαμβάνει και ενδιάμεσες περιπτώσεις. Υπάρχουν αγαθά τα οποία είναι μη – συναγωνιστικά στη χρήση με δυνατότητα αποκλεισμού όπως τα καλωδιακά προγράμματα τηλεόρασης με συνδρομή. Στα αγαθά αυτά η χρήση τους από ένα άτομο δεν επηρεάζει τη χρήση τους από άλλα άτομα αλλά ταυτόχρονα μπορεί να αποκλειστεί η χρήση του από ορισμένα άτομα. Υπάρχουν αγαθά τα οποία είναι συναγωνιστικά στη χρήση χωρίς δυνατότητα αποκλεισμού όπως το αστικό οδικό δίκτυο ή τα πάρκα αναψυχής. Στα αγαθά αυτά, η χρήση από ένα άτομο επηρεάζει τη χρήση από τα υπόλοιπα.

Οι δημόσιες δαπάνες έχουν μεγάλη βαρύτητα στην οικονομική δραστηριότητα επειδή:

- Επηρεάζουν το ρυθμό οικονομικής μεγέθυνσης και το επίπεδο παραγωγής του ιδιωτικού τομέα.
- Στις σύγχρονες οικονομίες το κράτος καταλαμβάνει ένα σημαντικό ποσοστό της συνολικής οικονομικής δραστηριότητας.
- Με δεδομένες τις σημαντικές διαφορές μεταξύ των οικονομιών στην οικονομική μεγέθυνση, σημαντική είναι η επίδραση του κράτους σε αυτές.

Συνάρτηση ανάλυσης των Δημοσίων Δαπανών και της Οικονομικής Ανάπτυξης στην Ελλάδα

$$LGEXP_t = a + bLGDP_t + ut^{24}$$

Όπου:

GEXP = εκφράζει το σύνολο των δημοσίων δαπανών

GDP = το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν

ut = ο όρος του σφάλματος

3.5 Βασικές θέσεις του Κράτους στην οικονομία

²⁴ Πηγή: <http://digilib.lib.unipi.gr/spoudai/bitstream/unipi>

- Το Κράτος οργανώνεται με ένα σύνολο κανόνων
- Το Κράτος έχει σημαντικές επιπτώσεις στον τρόπο που λειτουργεί η οικονομία
- Το Κράτος αποτελεί το σημαντικότερο μέρος της οικονομίας
- Οι Κρατικές δραστηριότητες επηρεάζουν το ποσοστό κέρδους με αποτέλεσμα να συγκρούονται με την οικονομική πολιτική
- Το κράτος επιβάλλει κανόνες με τους οποίους προστατεύονται τα ατομικά και ιδιοκτησιακά δικαιώματα

3.6 Οικονομική δράση του κράτους

Το Κράτος λειτουργεί ως:

- Παραγωγός (υγεία, εκπαίδευση, ταχυδρομεία, αστυνομία, πυροσβεστική υπηρεσία, άμυνα)
- Μικροοικονομικός ρυθμιστής (είδη αγαθών και υπηρεσιών που παράγει μια οικονομία)
- Διανομέας εισοδήματος (με φορολογική πολιτική, στήριξη τιμών αγροτικών προϊόντων)
- Μακροοικονομικός ρυθμιστής (νομισματική και δημοσιονομική πολιτική)

Κεφάλαιο 4^ο

ΣΤΑΔΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Εισαγωγή

Η δύναμη της ανάπτυξης είναι η επανεπένδυσή της από τους επιχειρηματίες του κεφαλαιοκρατικού τομέα πραγματοποιούμενων κερδών για το σχηματισμό νέου πάγιου κεφαλαίου. Η αύξηση των κερδών στον κεφαλαιοκρατικό τομέα είναι αποφασιστική και η αύξηση της συμμετοχής των κερδών στο εθνικό εισόδημα είναι στρατηγικής σημασίας για την διαδικασία της ανάπτυξης.

4.1 Έννοια οικονομικής ανάπτυξης

Οικονομική ανάπτυξη είναι η συνεχής άνοδος της ποιότητας ζωής μιας κοινωνίας. Η διαδικασία με την οποία το πραγματικό κατά κεφαλή εισόδημα μιας χώρας αυξάνεται κατά τη διάρκεια μιας μακράς χρονικής περιόδου με την προϋπόθεση ότι ανεβαίνει το επίπεδο της κοινωνικής ευημερίας²⁵.

4.1.1 Στοιχεία οικονομικής ανάπτυξης

1. **Η ικανότητα για την εξασφάλιση των βασικών αναγκών του ανθρώπου.**
Οι βασικές ανάγκες που είναι απαραίτητες για τη διατήρηση της ζωής είναι η διατροφή, η κατοικία, η υγεία και η εκπαίδευση.
2. **Η ανθρώπινη αξιοπρέπεια.** Όλοι οι άνθρωποι σε οποιαδήποτε κοινωνία και να ζουν, επιδιώκουν ένα είδος αξιοπρέπειας αν και αυτή η αξιοπρέπεια μπορεί να διαφοροποιείται από κοινωνία σε κοινωνία.
3. **Η ανθρώπινη ελευθερία.** Η ελευθερία από τις υλικές συνθήκες της ζωής που αλλοτριώνουν τον άνθρωπο και ελευθερία από την κοινωνική υποταγή του ανθρώπου σε άλλους ανθρώπους, στην άγνοια, στους κοινωνικούς θεσμούς, στην αθλιότητα.

4.1.2 Βασικές επιδιώξεις της Οικονομικής Ανάπτυξης

Οι οικονομική ανάπτυξη θα πρέπει να έχει κάποιες βασικές επιδιώξεις όπως:

- Να αυξήσει για όλα τα μέλη της κοινωνίας τα βασικά αγαθά της ζωής (τροφή, υγεία, παιδεία, προστασία).
- Να ανεβάσει το επίπεδο διαβίωσης, που περιλαμβάνει, εκτός από το υψηλότερο εισόδημα, την αύξηση της απασχόλησης, τη βελτίωση της εκπαίδευσης, την άνοδο των πολιτιστικών και ανθρωπιστικών αξιών.
- Να διευρύνει τις οικονομικές και κοινωνικές επιλογές των ατόμων και των χωρών.
- Η γενική ανάπτυξη μιας χώρας περιλαμβάνει την κοινωνική, πολιτική, οικονομική και διοικητική ανάπτυξη.

4.2 Εμπόδια οικονομικής ανάπτυξης

²⁵ Πηγή: Θεόδωρος Α. Σκούντζος, Οικονομική ανάπτυξη θεωρία – πρακτική, εκδόσεις Σταμούλης, σελ. 32

4.2.1 Τα οικονομικά εμπόδια της οικονομικής ανάπτυξης

1. **Η συσσώρευση του κεφαλαίου** είναι ταχύτερη από την αύξηση του πληθυσμού και μειώνει έτσι το απόλυτο μέγεθος των απασχολούμενων στον παραδοσιακό τομέα, το μέσο κατά κεφαλή προϊόν ανεβαίνει για να πάρουν το προϊόν.
2. **Η αύξηση στο μέγεθος του κεφαλαιοκρατικού τομέα** σε σχέση με τον παραδοσιακό τομέα μπορεί να στρέψει τους όρους εμπορίου εναντίον του κεφαλαιοκρατικού τομέα και να εξαναγκάσει τους επιχειρηματίες να πληρώνουν υψηλότερους πραγματικούς μισθούς στους εργάτες.
3. **Ο παραδοσιακός τομέας** μπορεί να καταστεί περισσότερο παραγωγικός με την τεχνική έννοια. Συμπερασματικά η επέκταση του κεφαλαιοκρατικού τομέα μπορεί να σταματήσει επειδή:
 - Ανεβαίνουν οι τιμές των αγροτικών προϊόντων.
 - Επειδή οι τιμές των αγροτικών προϊόντων πέφτουν με βραδύτερο ρυθμό από την αύξηση της παραγωγικότητας στον παραδοσιακό τομέα
 - Επειδή οι εργάτες του κεφαλαιοκρατικού τομέα αυξάνουν την κατανάλωσή τους πέρα από το ελάχιστο όριο διαβίωσης

4.2.2 Τα μη – οικονομικά εμπόδια της οικονομικής ανάπτυξης

Παραδοσιακή κοινωνία

Σημαντικό χαρακτηριστικό της παραδοσιακής κοινωνίας είναι ότι τα άτομα πιστεύουν πως δεν έχουν την ικανότητα να επιφέρουν σημαντικές αλλαγές στο περιβάλλον τους.

Μια παραδοσιακή κοινωνία βλέπει τις νέες ιδέες με καχυποψία επειδή αποτελούν την υπάρχουσα κοινωνική τάξη. Η κοινωνική θέση και το επάγγελμα σε μία παραδοσιακή κοινωνία είναι αποτέλεσμα κληρονομιάς και όχι ικανότητας. Ένας θεσμός που χαρακτηρίζει την παραδοσιακή κοινωνία είναι η μεγάλη οικογένεια η οποία αποτελεί εμπόδιο στην ανάπτυξη με τη δικαιολογία ότι περιορίζει τα κίνητρα για πρόοδο των μελών της.

Ψυχολογικά εμπόδια

Οι ψυχολογικοί παράγοντες θεωρούνται μερικές φορές εμπόδια στην ανάπτυξη. Μια άλλη ερμηνεία είναι η καλούμενη θεωρία "μεγάλου άνδρα", σύμφωνα με την οποία η

κοινωνική αλλαγή αποδίδεται στην προσωπικότητα ενός μόνο ατόμου. Το οποίο πρέπει να φροντίσει να παρέχει τα απαραίτητα στον εαυτό του αλλά και σε άλλα άτομα που εξαρτώνται από αυτόν.

Πολιτικά εμπόδια

Μερικοί κοινωνικοί επιστήμονες υποστηρίζουν ότι κύρια εμπόδια στην οικονομική ανάπτυξη είναι πολιτικά. Σύμφωνα με την αποικιοκρατική ερμηνεία το επίπεδο ανάπτυξης παρεμποδίζεται από τη διεθνή εμπορική πολιτική και για αυτό παραμένει χαμηλό. Η σχέση μεταξύ των πολιτικών μεταβολών και της οικονομικής ανάπτυξης είναι δύσκολο να προσδιοριστεί.

Με βάση τη δυσκολία διακυβέρνησης μιας χώρας και οικονομικής ανάπτυξης παρατηρούμε ότι:

- Στα αρχικά στάδια της ανάπτυξης, η διακυβέρνηση μιας χώρας είναι δύσκολο να συμβιβαστεί με το χαμηλό επίπεδο των πολιτών.
- Η ανικανότητα της δημόσιας διοίκησης που στηρίζεται στην άγνοια και όχι πιθανόν σε πραγματικά δεδομένα. Αποτέλεσμα της ανικανότητας είναι η καθυστέρηση των φόρων, η κατάπνιξη της ανάπτυξης λόγω νομισματικής πολιτικής, η απορρόφηση συναλλαγματικών αποθεμάτων μιας χώρας από προγράμματα εκβιομηχάνισης.

4.2.3 Επιπτώσεις της οικονομικής ανάπτυξης

Οι επιπτώσεις της οικονομικής ανάπτυξης είναι:

- Ανεπάρκεια φυσικών και ανθρώπινων πόρων
- Χαμηλό επιστημονικό και τεχνολογικό επίπεδο
- Ατέλειες αγοράς
- Φαύλοι κύκλοι της φτώχειας
- Διεθνείς οικονομικές δυνάμεις
- Διεθνείς μιμητικό αποτέλεσμα

Πιο αναλυτικά:

Ανεπάρκεια φυσικών και ανθρώπινων πόρων: Οι ελλείψεις σε εξειδικευμένους ανθρώπινους πόρους των αναπτυσσόμενων χωρών είναι ακόμα εντονότερες σε σχέση με τους φυσικούς πόρους. Η δυνατότητα μιας χώρας να εκμεταλλευτεί τους φυσικούς πόρους εξαρτάται από τις διοικητικές και τεχνικές ικανότητες του εργατικού δυναμικού.

Χαμηλό επιστημονικό και τεχνολογικό επίπεδο: Είναι μεγάλο πλεονέκτημα για τις χώρες οι οποίες κατέχουν υψηλό επιστημονικό και τεχνολογικό επίπεδο. Αυτό βοηθάει στην ανάπτυξή τους, έχουν περισσότερους πόρους και προοπτικές για να αναπτυχθούν. Σε αντίθεση με άλλες χώρες που υστερούν επιστημονικά και τεχνολογικά.

Οι ατέλειες της αγοράς: Η κυριότερη αιτία σε αυτή την περίπτωση είναι ότι οι χώρες αυτές έχουν μεγάλο ποσοστό αγροτικού πληθυσμού, στο οποίο είτε επικρατεί διαρκής ανεργία είτε η παραγωγικότητα της εργασίας είναι πολύ χαμηλή. Κοινό χαρακτηριστικό της ανεργίας στις χώρες αυτές είναι ότι δεν επηρεάζεται από τα μέτρα δημοσιονομικής πολιτικής που αποσπούν στην μείωση της.

Στις ατέλειες της αγοράς περιλαμβάνονται η έλλειψη κινητικότητας των συντελεστών παραγωγής, η ακαμψία των τιμών, η άγνοια των συνθηκών της αγοράς, η ακαμψία της κοινωνικής διάρθρωσης, η έλλειψη εξειδίκευσης κ.α. Όλα αυτά επηρεάζουν την κατανομή των πόρων της οικονομίας.

Στις ατέλειες της αγοράς έχουμε και κάποια ανεπιθύμητα αποτελέσματα όπως:

- Μείωση ποσότητας παραγόμενων αγαθών
- Διερεύνηση έκτασης στην οποία, εργασία και φυσικοί πόροι πιθανόν να μείνουν ανεκμετάλλετοι
- Το συνολικό προϊόν και η διάρθρωση της παραγωγής παραμένουν πιο σταθερά στις αναπτυσσόμενες οικονομίες
- Οι διάφορες μορφές κινητικότητας κάνουν την προσφορά ανελαστική, καθώς μεταβάλλεται και η παραγωγή

Οι φαύλοι κύκλοι της φτώχειας: Με την γενική έννοια περιλαμβάνεται μία κυκλική συγκυρία δυνάμεων που δρουν και αντιδρούν η μια πάνω στην άλλη κατά τέτοιο τρόπο ώστε να δεσμεύσουν μία χώρα σε κατάσταση φτώχειας. Επομένως βασική έννοια του φαύλου κύκλου είναι ότι η φτώχεια μιας χώρας αποτελεί βασικό εμπόδιο για την οικονομική ανάπτυξη της χώρας. Ο βασικότερος φαύλος κύκλος που υπάρχει στις αναπτυσσόμενες χώρες είναι αυτός της συσσώρευσης κεφαλαίου. Η προσφορά κεφαλαίου παρέχεται από αποταμίευση ενώ η ζήτηση από τα κίνητρα για επένδυση.

Ο φαύλος κύκλος από τη μεριά της προσφοράς κεφαλαίου έχει χαμηλό πραγματικό εισόδημα, μικρή ικανότητα για αποταμίευση, μικρές επενδύσεις, ανεπάρκεια κεφαλαίου, χαμηλή παραγωγικότητα.

Ο φαύλος κύκλος από την μεριά της ζήτησης κεφαλαίου έχει χαμηλό επίπεδο πραγματικού εισοδήματος, μικρή αγοραστική δύναμη, χαμηλός ρυθμός επενδύσεων, χαμηλό πραγματικό εισόδημα.

Εκτός από τον φαύλο κύκλο της φτώχειας που αποτελεί το σπουδαιότερο από όλους τους φαύλους κύκλους υπάρχουν και άλλοι όπως:

- Ο φαύλος κύκλος της δημόσιας διοίκησης

- Ο φαύλος κύκλος του πληθυσμού

Διεθνείς οικονομικές δυνάμεις: Όλες οι χώρες με τη δημιουργία διεθνών εμπορικών σχέσεων αποκομίζουν οφέλη, το πραγματικό εισόδημα αναπτύσσεται και οι φτωχές χώρες βρίσκονται σε καλύτερη κατάσταση. Υποστηρίζεται ότι πολλές φτωχές χώρες μετά την είσοδο τους στις διεθνείς αγορές γνώρισαν ικανοποιητική οικονομική ανάπτυξη. Βέβαια με το εξωτερικό εμπόριο παραμέλησαν την υπόλοιπη οικονομία. Επίσης η εξάρτηση από τις εξαγωγές βάζει την οικονομία στις διακυμάνσεις της ζήτησης και των τιμών της διεθνούς αγοράς. Τα αποτελέσματα είναι ότι η χώρα αντιμετωπίζει πιέσεις στο ισοζύγιο πληρωμών.

Ακόμη οι διεθνείς εξαγωγές δεν ήταν απόλυτα επωφελείς για τις φτωχές χώρες. Οι ξένες επενδύσεις αφοσιώθηκαν στην ανάπτυξη των φυσικών πόρων για εξαγωγές και αγνόησαν την εσωτερική βιομηχανία και τον ανθρώπινο παράγοντα.

Τέλος υπάρχει μακροχρόνια τάση επιδείνωσης των όρων του εξωτερικού εμπορίου, δηλαδή μεταξύ των τιμών των εισαγωγών και των εξαγωγών.

Η επιδείνωση υπάρχει γιατί:

- Στις αναπτυγμένες χώρες παρατηρείται αύξηση της παραγωγικότητας και θα έπρεπε να αναμένεται μείωση των τιμών των βιομηχανικών προϊόντων αλλά δεν έχει πραγματοποιηθεί κάτι τέτοιο γιατί οι εργαζόμενοι καταφέρνουν και αυξάνουν τους μισθούς τους.
- Υπάρχουν διαφορές στις εισοδηματικές ελαστικότητες της ζήτησης για εισαγωγές ανάμεσα στις αναπτυσσόμενες και αναπτυγμένες οικονομίες.

Σε περιόδους διεθνών υφέσεων οι τιμές των γεωργικών προϊόντων πέφτουν με ταχύτερο ρυθμό από τις τιμές των βιομηχανικών προϊόντων και οι όροι εμπορίου των αναπτυσσόμενων χωρών χειροτερεύουν. Άλλο εμπόδιο στην κατηγορία των διεθνών δυνάμεων είναι οι επενδύσεις ξένων κεφαλαίων.

Διεθνές μιμητικό αποτέλεσμα: Οι σύγχρονες επικοινωνίες και η διάδοση γνώσεων είναι πολύ γρήγορες και σαν αποτέλεσμα των τεχνολογικών εξελίξεων εμφανίζονται διαρκώς νέα προϊόντα, τα οποία επηρεάζουν τα καθιερωμένα πρότυπα διαβίωσης και συχνά γίνονται απαραίτητα.

Εξαιρετικό παράδειγμα για τις επιδράσεις των διαφορών στα επίπεδα κατανάλωσης πάνω στα πρότυπα κατανάλωσης των φτωχών χωρών αποτελεί η ευρεία μίμηση των Αμερικάνικων προτύπων κατανάλωσης.

Η ένταση του μιμητικού αποτελέσματος προσδιορίζεται από δύο παράγοντες:

- Το μέγεθος των διαφορών στα επίπεδα του πραγματικού εισοδήματος και της κατανάλωσης
- Η έκταση των γνώσεων των ανθρώπων για τις διαφορές

Η μεγάλη επιθυμία για την απόλαυση επιπέδου κατανάλωσης, πέρα από τα επιτρεπόμενα από τις παραγωγικές δυνατότητες, είναι ένας από τους κύριους λόγους που οδηγεί στον πληθωρισμό.

4.2.4 Βασικά χαρακτηριστικά των στρατηγικών ανάπτυξης

Τα βασικά συστατικά μιας στρατηγικής οικονομικής ανάπτυξης είναι:

- Οι αντικειμενικοί σκοποί
- Τα προτεινόμενα μέτρα πολιτικής για την πραγματοποίηση των σκοπών

Διακρίνονται ως εξής:

- Στρατηγικές για την μεγέθυνση του Εθνικού Προϊόντος

Οι στρατηγικές για την μεγέθυνση του Εθνικού Προϊόντος συγκεντρώνουν την προσοχή τους σε επενδυτικά έργα στο σύγχρονο τομέα της οικονομίας.

- Στρατηγικές για την αύξηση της απασχόλησης

Η αύξηση της απασχόλησης θεωρείται σαν το μέσο με το οποίο είναι δυνατή η διάδοση των ευνοϊκών αποτελεσμάτων της αύξησης του Εθνικού Προϊόντος. Αντικειμενικός σκοπός δεν είναι μόνο η μεγιστοποίηση του Εθνικού Προϊόντος αλλά και του ρυθμού αύξησης της απασχόλησης. Τονίζουν ότι οι αυξήσεις προϊόντος και απασχόλησης μπορούν να πραγματοποιηθούν μέσω της άμεσης αποκατάστασης του κεφαλαίου από την εργασία.

Η ταυτόχρονη πραγματοποίηση των αντικειμενικών σκοπών της αύξησης του Εθνικού Προϊόντος και της Απασχόλησης μπορεί να γίνει με τις παρακάτω συνθήκες:

1. Θα πρέπει να είναι εφικτή η αποκατάσταση του κεφαλαίου από την εργασία. Πρέπει να υπάρχει υψηλός βαθμός διοικητικής και τεχνικής ικανότητας.
2. Οι τιμές των συντελεστών θα πρέπει να διαμορφωθούν ώστε να αποφευχθεί η υιοθέτηση μη αποδοτικής και ακατάλληλης τεχνολογίας.

- Στρατηγικές για την εξάλειψη της φτώχειας

Αντικειμενικός σκοπός είναι η ταχύτερη αύξηση του κατά κεφαλή εισοδήματος. Η αύξηση του εισοδήματος των φτωχών έχει δυο κατευθύνσεις:

1. Με τη μισθωτή απασχόληση οποιαδήποτε προσπάθεια για τη βελτίωση των εισοδηματικών ευκαιριών ανάμεσα στο ανειδίκευτο και ημι-ανειδίκευτο

άνεργο ή υποαπασχολούμενο εργατικό δυναμικό θα απαιτήσει καταρχήν τις υπηρεσίες τεχνικού και διοικητικού προσωπικού που θα πρέπει να αμείβεται με εισόδημα από όπου μερικά από τα οφέλη να μεταβιβαστούν προς τα ευπορότερα τμήματα του πληθυσμού.

2. Αφού το θεσμικό πλαίσιο στις περισσότερες αναπτυσσόμενες χώρες εννοεί τις πλούσιες και μεσαίες εισοδηματικές ομάδες, ίσως να είναι ανέφικτο να ωφελήσουν αποκλειστικά τις φτωχές τάξεις.

- Στρατηγικές για την ικανοποίηση των βασικών αναγκών

Οι στρατηγικές για την ικανοποίηση των βασικών αναγκών έχουν ως αντικειμενικό σκοπό την ικανοποίηση των ουσιαστικών αναγκών του πληθυσμού κάθε χώρας. Αναφέρεται στις προσωπικές καταναλωτικές ανάγκες όπως η τροφή, η κατοικία και η ένδυση καθώς επίσης και στις βασικές υπηρεσίες του δημόσιου τομέα όπως είναι η υγεία, η εκπαίδευση και οι πολιτιστικές υπηρεσίες.

Όσον αφορά τις βασικές ανάγκες :

1. Είναι τα συνηθισμένα προγράμματα για την καταπολέμηση της φτώχειας.
2. Δίνει μεγάλη έμφαση στη μαζική συμμετοχή του πληθυσμού, τόσο κατά τη διαμόρφωση όσο και κατά την εφαρμογή των μέτρων πολιτικής.

Ο παράγοντας για την ανάπτυξη είναι ο ρυθμός σχηματισμού κεφαλαίου, αυτό οφείλεται :

1. Στη χαμηλή ικανότητα για αποταμιεύσεις στις αναπτυσσόμενες χώρες.
2. Επισημαίνεται ότι η ικανότητα για αποταμίευση αλλά το κίνητρο για επενδύσεις.
3. Το πρόβλημα των ανεπαρκών επενδύσεων βρίσκεται στον ανεπαρκή και μη αποτελεσματικό χρηματοπιστωτικό μηχανισμό.

4.3 Στάδια Οικονομικής Ανάπτυξης

Κάθε κοινωνία στην πορεία της ανάπτυξης της, περνάει από διάφορα μεταβατικά στάδια

Τα στάδια της οικονομικής ανάπτυξης είναι:

Το στάδιο της παραδοσιακής κοινωνίας

Το στάδιο των προϋποθέσεων για την απογείωση

Το στάδιο της απογείωσης

Το στάδιο της ωριμότητας

Το στάδιο της μαζικής κατανάλωσης.

Πιο αναλυτικά:

Το στάδιο της παραδοσιακής κοινωνίας: Στο στάδιο της παραδοσιακής κοινωνίας, η οικονομία είναι κυρίως αγροτική και το μεγαλύτερο ποσοστό του πληθυσμού απασχολείται στο γεωργικό τομέα για την εξασφάλιση των βασικών ειδών διαβίωσης.

Το στάδιο των προϋποθέσεων για την απογείωση: Στο στάδιο των προϋποθέσεων για την απογείωση έχουμε σημαντικές και μη – οικονομικές μεταβολές.

Στις οικονομικές μεταβολές έχουμε:

- Άνοδο στο ρυθμό συσσώρευσης του κεφαλαίου ανώτερη από το ρυθμό αύξησης του πληθυσμού.
- Τα μέτρα της δημόσιας υγείας που είναι άκρως παραγωγικά κατά τα πρώτα στάδια της εφαρμογής τους, γίνονται αποδεκτά από την κοινωνία και οδηγούν σε πτώση της θνησιμότητας και αύξηση του πληθυσμού.
- Η παιδεία διευρύνεται και μεταβάλλεται ποιοτικά για να ανταποκριθεί στις ανάγκες της σύγχρονης οικονομικής δραστηριότητας.
- Πραγματοποιούνται επενδύσεις σε βασικά έργα υποδομής ιδίως στις μεταφορές και επικοινωνίες με σκοπό να διευκολυνθεί η διακίνηση πρώτων υλών ιδίως προς τις αγορές του εξωτερικού.
- Διευρύνονται οι αγορές για τα γεωργικά προϊόντα της βιοτεχνίας και για τα εισαγόμενα από το εξωτερικό καταναλωτικά αγαθά.
- Δημιουργούνται νέοι ή επεκτείνονται θεσμοί που υπάρχουν για την κινητοποίηση των κεφαλαίων.
- Εμφανίζονται νέοι επιχειρηματίες με τη θέληση να κινητοποιήσουν τις αποταμιεύσεις και να αναλάβουν νέους επιχειρηματικούς κινδύνους κατά την επιδίωξη του κέρδους, ιδίως στο εμπόριο.
- Αυξημένες επενδύσεις και καινοτομίες λαμβάνουν χώρα στον αγροτικό τομέα και δημιουργείται ένα πλεόνασμα που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την επέκταση και τη βελτίωση της παραγωγής του βιομηχανικού τομέα.

Το στάδιο της απογείωσης: Στο στάδιο της απογείωσης προσπερνιούνται τα εμπόδια για τη συνεχή ανοδική πορεία της οικονομίας και η ανάπτυξη γίνεται μια μόνιμη κατάσταση, η οποία χρειάζεται κάποιες προϋποθέσεις όπως:

- Επενδύσεις που αντιπροσωπεύουν πάνω από 10% του εθνικού εισοδήματος.
- Ταχεία ανάπτυξη ηγετικών κλάδων, αύξηση ζήτησης για το προϊόν, νέες μεθόδους παραγωγής, κατάλληλο κεφάλαιο, εξωτερικές οικονομίες.
- Διαμόρφωση κατάλληλου πολιτιστικού πλαισίου.

Το στάδιο της ωριμότητας: Ως στάδιο της ωριμότητας ορίζεται η περίοδος κατά την οποία μια κοινωνία εφαρμόζει τη σύγχρονη τεχνολογία σε όλες τις μορφές οικονομικής δραστηριότητας.

Το στάδιο της μαζικής κατανάλωσης: Στο στάδιο της μαζικής κατανάλωσης έχουμε την ανάπτυξη της βιομηχανίας.

4.4 Οικονομικές πολιτικές

Πολιτικές για την οικονομική ανάπτυξη και την αύξηση της απασχόλησης

Η Ευρωπαϊκή Ένωση οφείλει να δώσει προσοχή στις πολιτικές που σχετίζονται με την οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας και την απασχόληση.

Σύμφωνα με το Συμβούλιο, που πραγματοποιήθηκε την 12^η Ιουλίου 2005 , και είχε ως θέμα τους γενικούς προσανατολισμούς των οικονομικών πολιτικών των κρατών – μελών και της Κοινότητας, έχουμε τις μακροοικονομικές πολιτικές και τις μικροοικονομικές πολιτικές.

Πιο αναλυτικά:

Μακροοικονομικές πολιτικές: Περιλαμβάνει τις πολιτικές που θεωρούνται ότι θα επηρεάσουν τους οικονομικούς παράγοντες σε επίπεδα όπως το επίπεδο τιμών, η ανεργία, το δυναμικό οικονομικής ανάπτυξης, το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν, κ.α.

Οι μακροοικονομικές πολιτικές δημιουργούν πολιτικές για τη βελτίωση της ανάπτυξης και την αύξηση της απασχόλησης και εξασφαλίζουν οικονομική σταθερότητα. Τα κράτη – μέλη για να αυξήσουν την απασχόληση και την ανάπτυξή τους πρέπει να κάνουν κάποιες ενέργειες.

Τέτοιες είναι:

- Η διασφάλιση της οικονομικής σταθερότητας προκειμένου να επιτευχθεί βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη. Δηλαδή δεν πρέπει να αυξάνουν τις δαπάνες τους σε εποχή εξαιρετικού ελλείμματος αλλά να τις μειώνουν.
- Η διασφάλιση της βιωσιμότητας της οικονομικής και δημοσιονομικής κατάστασης. Δηλαδή μείωση του δημόσιου χρέους προκειμένου να σταθεροποιήσουν τα δημόσια οικονομικά τους και να ενισχύσουν την συνταξιοδότηση, την κοινωνική ασφάλιση ώστε να είναι προσιτά σε όλους τους πολίτες.
- Η ενθάρρυνση της αποτελεσματικής διάθεσης των πόρων οι οποίοι αποτελούν τη βάση της οικονομικής ανάπτυξης και της απασχόλησης.
- Η μέριμνα ώστε η εξέλιξη να συμβάλει στην οικονομική σταθερότητα.
- Η ενθάρρυνση αποτελεσματικότερης συνοχής των μακροοικονομικών πολιτικών, των διαρθρωτικών πολιτικών και των πολιτικών απασχόλησης. Πρέπει να ενισχύσουν την κινητικότητα των παραγόντων και την ικανότητα προσαρμογής των αγορών εργασίας και των προϊόντων σύμφωνα με την τεχνολογική πρόοδο και την ζήτηση.
- Η συμβολή στο δυναμισμό και την ορθή λειτουργία της ONE. Πρέπει να εξασφαλίσουν πιο αποτελεσματικό συντονισμό των δημοσιονομικών και οικονομικών πολιτικών τους, δίνοντας έμφαση στη δημοσιονομική βιωσιμότητα των δημοσίων οικονομικών τους, συμβάλλοντας στις πολιτικές που υποστηρίζουν την οικονομική ανάκαμψη μακροπρόθεσμα, συνεχίζοντας τις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις και μεριμνώντας την επιρροή της ευρωζώνης στη διεθνή οικονομία²⁶.

Μικροοικονομικές πολιτικές: Πολιτικές που στοχεύουν στον προσανατολισμό των αποφάσεων οικονομικής φύσεως (φυσικά ή νομικά πρόσωπα) και την αύξηση της οικονομικής ανάπτυξης:

Σύμφωνα με τις μικροοικονομικές πολιτικές χρειάζεται:

- Αύξηση και βελτίωση των επενδύσεων στον τομέα της έρευνας και της ανάπτυξης. Τα κράτη – μέλη πρέπει να συνεχίσουν να εκπονούν μέτρα με στόχο την ενθάρρυνση της έρευνας και της ανάπτυξης. Βελτιώνοντας τις συνθήκες ώστε οι επιχειρήσεις να λειτουργούν σε ένα ανταγωνιστικό και ελκυστικό περιβάλλον, αφιερώνοντας αποτελεσματικότερες και παραγωγικότερες δημόσιες δαπάνες στους τομείς αυτούς, αναπτύσσοντας δημόσιες – ιδιωτικές εταιρικές σχέσεις, αναπτύσσοντας τα κέντρα ερευνητικών και διδακτικών ιδρυμάτων, λαμβάνοντας μέτρα για την αποτελεσματικότερη χρήση αύξησης της έρευνας και ανάπτυξης,

²⁶ Πηγή: <http://europa.eu/scadplus/leg/el/lvb/125078.htm>

εκσυγχρονίζοντας τη διαχείριση των ερευνητικών ιδρυμάτων και των πανεπιστημίων και μεριμνώντας ώστε να υπάρχουν επαρκή εξειδικευμένα ερευνητικά κέντρα.

- Διευκόλυνση της εισαγωγής καινοτομιών κάθε μορφής και βελτίωση της παροχής ενίσχυσης των καινοτομιών.
- Διευκόλυνση της διάδοσης και της αποτελεσματικής χρήσης των τεχνολογιών της πληροφορίας και της επικοινωνίας. Διασφάλιση πλαισίου για τις τροποποιήσεις κατά την οργάνωση της εργασίας στον οικονομικό τομέα.
- Ενίσχυση των ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων της ευρωπαϊκής βιομηχανικής βάσης. Περιέχει τη θέσπιση συνθηκών ελκυστικών για τη βιομηχανία, την αύξηση των παραγόντων ανταγωνιστικότητας, την ανάπτυξη νέων τεχνολογιών και τη δημιουργία νέων αγορών.
- Ενθάρρυνση της βιώσιμης χρησιμοποίησης των πόρων και ενίσχυση της προστασίας του περιβάλλοντος. Δίνοντας προσοχή στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις καταργώντας τις επιδοτήσεις που έχουν αρνητικές συνέπειες για το περιβάλλον και τη βιώσιμη ανάπτυξη.
- Ανάπτυξη και μελέτη της εσωτερικής αγοράς. Επιτάχυνση της μεταφοράς των οδηγιών στη νομοθεσία που αφορούν την εσωτερική αγορά, εφαρμογή των μέτρων στην εσωτερική αγορά, εφαρμογή της κοινοτικής νομοθεσίας, προώθηση της εσωτερικής αγοράς παροχής υπηρεσιών, επιτάχυνση στην ολοκλήρωση των χρηματοοικονομικών αγορών κ.α.²⁷
- Διασφάλιση του ανοίγματος και της ανταγωνιστικότητας των αγορών ώστε να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά την παγκοσμιοποίηση.
- Να καταστεί ανταγωνιστικότερο το περιβάλλον των επιχειρήσεων. Μείωση των διοικητικών επιβαρύνσεων των επιχειρήσεων ειδικά για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Βελτίωση της ποιότητας των νομοθεσιών και να δοθούν κίνητρα στις επιχειρήσεις ώστε να αναπτύξουν την προσωπική τους εταιρική ευθύνη.
- Ενθάρρυνση του επιχειρηματικού πνεύματος και δημιουργία ευνοϊκού περιβάλλοντος για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις.
- Βελτίωση των υποδομών σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Κάτι που είναι πολύ σημαντικό για τις επιχειρήσεις όπου με αυτό τον τρόπο συμβάλουν στην ανάπτυξή τους.

²⁷ Πηγή: <http://europa.eu/scadplus/leg/el/lvb/125078.htm>

4.5 Οικονομική κρίση

Οικονομική κρίση δημιουργείται όταν υπάρχει παραγωγή ή υπερπαραγωγή προϊόντων αλλά δεν υπάρχει αντίστοιχη ζήτηση από το αγοραστικό κοινό, για το λόγο ότι δεν έχουν επαρκές εισόδημα (λόγω ανεργίας ή άλλη αιτία)²⁸.

Η κρίση του χρηματοπιστωτικού συστήματος, οφείλεται κυρίως στην αλόγιστη και απρογραμματίστη διοχέτευση ρευστότητας και την επένδυση σε περίεργα χρηματοοικονομικά προϊόντα. Που από τη μία διευκολύνουν αυτούς που τα σχεδίασαν και από την άλλη καταστρέφουν αυτούς που τα αποδέχτηκαν λόγω της αδυναμίας τους να ανταποκριθούν στους υψηλούς τόκους και τις συσσωρευμένες ζημιές που είχαν δημιουργηθεί.

Η χώρα μας χρειάζεται ένα νέο μοντέλο ανάπτυξης στο πλαίσιο ενός πολυετούς μεταρρυθμιστικού σχεδίου με απώτερο στόχο την τόνωση της οικονομικής δραστηριότητας και την αναζωογόνηση της αγοράς. Αυτό θα το πετύχει μέσα από συγκεκριμένες στρατηγικές, όπως η μείωση των οικονομικών εξόδων και η

²⁸ Πηγή: <http://wikipedia.org>

κινητοποίηση των μηχανισμών που θα βελτιώσουν την ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας.

Βέβαια όπως σε κάθε κρίση οφείλεται να αντιληφθούν και να αξιοποιηθούν τα θετικά στοιχεία που θα ανακύψουν και να μετατραπούν σε επιχειρηματικές ευκαιρίες, και αυτό θα επιτευχθεί μέσα από:

- Τον έντονο σκεπτικισμό και επαναπροσδιορισμό του παραγωγικού, βιομηχανικού μοντέλου εργασίας με αξιοποίηση και στήριξη των παραγωγικών κλάδων της οικονομίας.
- Την αποκατάσταση μεσοπρόθεσμα ευνοϊκού περιβάλλοντος πραγματικής ανάπτυξης και απασχόλησης.
- Την εξισορρόπηση τιμών συγκεκριμένων κλάδων σε σχέση με τις ανάγκες κάλυψης της πραγματικής ζήτησης.
- Την αξιοποίηση νέων ευκαιριών και επανατοποθέτησης χαρτοφυλακίων των μετοχών.
- Την μείωση των τιμών του πετρελαίου και περαιτέρω μειώσεις σε διάφορα προϊόντα.
- Τις νέες εξαγωγές, νέες συγχωνεύσεις εταιρειών διαφόρων επιχειρηματικών κλάδων.
- Την ανακατανομή γεωπολιτικής ισχύς στο διεθνές περιβάλλον με είσοδο και δυναμική εμφάνιση νέων αναπτυσσόμενων χωρών.
- Οι έννοιες όπως εταιρική κοινωνική ευθύνη, κοινωνική υπευθυνότητα, οικολογική ευαισθησία θα αποκτήσουν ιδιαίτερη σημασία και αξία.

4.5.1 Ιστορική αναδρομή οικονομικής κρίσης

Η πρώτη μεγάλη οικονομική κρίση έγινε τη Δευτέρα 28 Οκτωβρίου 1929 « Το Μαύρο '29», όπως ονομάστηκε, όπου η κρίση ξέσπασε όταν οι επενδυτές στη Γουήλ Στριτ πουλούσαν μετοχές με πολύ γρήγορους ρυθμούς προκαλώντας πανικό. Μέσα σε τρεις μήνες έχασαν το μισό της αξίας τους. Αμέσως η κρίση μεταφέρθηκε στο τραπεζικό σύστημα. Οι τράπεζες είχαν δανείσει τεράστια ποσά στις εταιρείες του χρηματιστηρίου που κινδύνευαν με χρεοκοπία. Επίσης είχαν αγοράσει μεγάλο αριθμό μετοχών. Ταυτόχρονα είχε και επιπτώσεις στη βιομηχανία, που μέχρι τότε ευημερούσε στα χαμηλά επιτόκια και στις ανεξέλεγκτες επενδύσεις.

Η κατάρρευση της βιομηχανίας είχε ως συνέπεια τη δραστική μείωση του κέρδους των επιχειρήσεων, οι οποίες είχαν επίδραση στο χρηματιστήριο. Λίγους μήνες μετά το μεγάλο Κραχ της Γουόλ Στριτ, η βιομηχανική παραγωγή ελαττώθηκε κατά 20%, μέσα σε ένα χρόνο ο δείκτης της ανεργίας έφτασε στο 25%. Το 1931 η αξία των

επιχειρήσεων στο χρηματιστήριο της Ν. Υόρκης είχε μειωθεί δέκα φορές σε σχέση με το Σεπτέμβριο του 1929.

Σημαντικές αιτίες της οικονομικής κρίσης ήταν:

- Η άμεση συμμετοχή των τραπεζών στις κερδοσκοπικές κινήσεις
- Η ατολμία της κυβέρνησης να επέμβει την κατάλληλη στιγμή

Μια άλλη μεγάλη κρίση ξέσπασε τον Οκτώβριο του 1987 ή «Μαύρη Δευτέρα», εκείνη την μέρα η Γουόλ Στρίτ έμοιαζε με πεδίο μάχης. Ο δείκτης έχασε 22% (550 εκατομμύρια δολάρια), μέσα σε επτά ώρες. Από την αρχή του χρόνου ο δείκτης είχε σημειώσει άνοδο 44%. Τον Σεπτέμβριο του 1987 φάνηκαν οι πρώτες τάσεις συγκράτησης.

Για την πτώση που έγινε οφείλονται δύο παράγοντες:

- Η κερδοσκοπία στην αγορά προθεσμιακών τίτλων στο χρηματιστήριο του Σικάγου

Όταν η πλειοψηφία περιμένει άνοδο των τιμών τότε και οι μετοχές ανεβαίνουν και ανάλογα αν οι χρηματιστές αναμένουν πτώση επηρεάζουν αρνητικά την αγορά. Στις 19 Οκτωβρίου 1987, οι κερδοσκόποι στοιχημάτισαν σε πτώση, κάτι που έγινε.

- Τα αυτοματοποιημένα προγράμματα των ηλεκτρονικών υπολογιστών

Όταν η πτώση ξεπέρασε το 4%, οι υπολογιστές των αμοιβαίων κεφαλαίων άρχισαν να ρίχνουν αυτομάτως στην αγορά τεράστιες ποσότητες μετοχών, με αποτέλεσμα όλοι να πωλούν και δεν υπήρχε κανένας να αγοράσει.

Στις 30 Ιανουαρίου 1995, οι σημαντικότεροι τραπεζίτες του κόσμου βρισκόταν στο Νταβός της Ελβετίας για το παγκόσμιο Οικονομικό Συνέδριο. Κύριο θέμα συζήτησης ήταν η κρίση του Μεξικάνικου πέσο, το οποίο είχε χάσει το 40% της αξίας του έναντι του δολαρίου, μέσα σε ένα μήνα λόγω της διαφυγής κεφαλαίων από τη χώρα. Το Μεξικό έπρεπε να επιστρέψει, σε μικρό χρονικό διάστημα 18 δις δολάρια διαφορετικά θα ζημίωνε τη χώρα τους και τις ΗΠΑ. Στις 3 Φεβρουαρίου, ο Αμερικανός Μπιλ Κλίντον παρεμβαίνει και εξασφαλίζει διεθνή χρηματοδότηση 50 δις δολάρια για λογαριασμό του Μεξικού, και έτσι απετράπη η κρίση την τελευταία στιγμή, προκαλώντας απώλειες στη Γουόλ Στρίτ ύψους 10 δις δολάρια.

Τον Οκτώβριο του 1997, χώρες όπως η Ταϊλάνδη, η Μαλαισία, οι Φιλιππίνες και η Ινδονησία γνώρισαν μια ραγδαία ανάπτυξη, χάρη στα υψηλά ποσά που επένδυσαν Ιαπωνικές τράπεζες και Αμερικάνικοι οργανισμοί. Οι οποίοι δεν ανησυχούσαν για τα κέρδη τους επειδή τα τοπικά νομίσματα ήταν προσκολλημένα στο δολάριο.

Όμως οι Ασιατικές χώρες δεν μπορούσαν να συγκρατήσουν άλλο τη συναλλαγματική ισοτιμία με το δολάριο λόγω του γρήγορου ρυθμού των επενδύσεων και των

ελλειμμάτων στον προϋπολογισμό τους. Έτσι η απόφαση τους να αποβάλλουν τη συναλλαγματική ισοτιμία με το Αμερικάνικο νόμισμα προκάλεσε πτώση στα χρηματιστήρια και στις τιμές των οικοδομικών επιχειρήσεων.

Οι Αμερικάνοι επενδυτές ανησύχησαν, γιατί η δοκιμασία της οικονομίας θα επηρέαζε και τις Ιαπωνικές τράπεζες στις οποίες οι ίδιοι είχαν επενδύσει με αποτέλεσμα να ξεσπάσει κρίση.

4.5.2 Αντιμετώπιση Οικονομικής Κρίσης

(Μέτρα του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομιών)

- Η προστασία των δανειοληπτών

Με νόμο απαγορεύτηκε ο πλειστηριασμός ακινήτων σε αξίες χαμηλότερες των αντικειμενικών καθώς και η κατάσχεση των μισθών και συντάξεων για χρέη στις τράπεζες.

- Η εγγύηση των καταθέσεων των πολιτών

Αυξήθηκε από 20.000 ευρώ στις 10.000 ευρώ το νομικά εγγυημένο ποσό για τις καταθέσεις των πολιτών, ενώ παράλληλα ισχύει η πολιτική δέσμευση για την εγγύηση του συνολικού των καταθέσεων.

- Η ενίσχυση της ρευστότητας της οικονομίας

Δίνεται άμεσα η δυνατότητα ενίσχυσης της ρευστότητας της οικονομίας με 28 δις ευρώ, χωρίς καμία επιβάρυνση του προϋπολογισμού. Αυτό έχει ως στόχο να μη δημιουργηθούν προβλήματα στην απασχόληση, στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις και στους πολίτες που έχουν στεγαστικές ανάγκες. Με την απόφαση αυτή θα υπάρξει απρόσκοπη ροή πιστώσεων στις επιχειρήσεις και στα νοικοκυριά. Αυτό δεν αφορά τους τραπεζίτες και τις τράπεζες, αλλά αφορά την κοινωνία και τους πολίτες.

Με τον κρίσιμο Προϋπολογισμό για το 2009 το Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών αποφάσισε να:

- Αυξήσει τις κοινωνικές δαπάνες
- Αναλαμβάνει στοχευόμενες δράσεις υποστήριξης για αυτούς που πλήττονται περισσότερο από την κρίση
- Μειώσει τη φορολογία για τα μεσαία εισοδήματα (από 30% το 2006 σε 25% το 2009)
- Διατηρεί υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης σε σχέση με την υπόλοιπη Ευρώπη, ιδιαίτερα σε αυτή τη δύσκολη διεθνή συγκυρία
- Αντιμετωπίζει αποτελεσματικά το κοινωνικό πρόβλημα της φοροδιαφυγής.
- Περιορίσει το έλλειμμα και το χρέος²⁹

4.5.3 Αναπτυξιακό πρότυπο για την αντιμετώπιση της Οικονομικής κρίσης

Το προτεινόμενο αναπτυξιακό πρότυπο θεωρεί ότι οι δύο βασικοί παράγοντες είναι η **ζήτηση** και η **προσφορά** της οικονομίας. Είναι απαραίτητο να τεθούν συγκεκριμένοι, ποσοτικά προσδιορισμένοι στόχοι, τόσο από την πλευρά της προσφοράς όσο και από την πλευρά της ζήτησης.

Στη ζήτηση έχουμε:

- Εξίσωση του κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Ελλάδος με αυτό της Ευρωζώνης από 90% που είναι σήμερα.
- Αύξηση του ποσοστού της εθνικής αποταμίευσης από 10% σήμερα σε 20% στο τέλος της δεκαετίας.

²⁹ Πηγή: Επιστημονικό Μάρκετινγκ, τεύχος 56, Ιανουάριος 2009, σελ. 74

- Μείωση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών κατά 10% του ΑΕΠ από 14% σήμερα σε 4% στο τέλος της δεκαετίας.
- Πλήρης απασχόληση.
- Αύξηση του ποσοστού απασχόλησης κατά 5 – 7 εκατοστιαίες μονάδες.
- Πληθωρισμός πλησίον του 2% κατά μέσο όρο.
- Μηδενικό δημοσιονομικό έλλειμμα στη διάρκεια του οικονομικού κύκλου.

Στην προσφορά έχουμε:

- Αναβάθμιση του τεχνολογικού περιεχομένου και της ποιότητας της παραγωγής και των εξαγωγών του πρωτογενούς, του δευτερογενούς και του τριτογενούς τομέα.
- Βελτίωση της θέσης της Ελλάδος στις διεθνείς κατατάξεις επιχειρηματικής ανταγωνιστικότητας και έντασης ανταγωνισμού.

Από την μεριά του κοινωνικού κράτους έχουμε:

- Αποκατάσταση βιωσιμότητας ασφαλιστικού συστήματος
- Βελτίωση δεικτών φτώχειας και ανισοκατανομής εισοδήματος
- Εξασφάλιση ίσης πρόσβασης σε υψηλής ποιότητας δημόσια αγαθά (παιδεία , υγεία, πολιτισμός, περιβάλλον)
- Βελτίωση της επίδοσης της μέσης εκπαίδευσης στο σύστημα PISA του ΟΟΣΑ κατά 10% και βελτίωση της θέσης των Ανώτατων σχολών της χώρας στη διεθνή κατάταξη

Από τη μεριά του κράτους δικαίου έχουμε:

- Απλοποίηση και κωδικοποίηση νομοθεσίας
- Βελτίωση συστήματος απονομής δικαιοσύνης
- Βελτίωση της θέσης της Ελλάδας στη διεθνή κατάταξη διαφάνειας, διαφθοράς και ρυθμιστικής αποτελεσματικότητας³⁰

³⁰ Πηγή: Επιστημονικό Μάρκετινγκ, τεύχος 56, Ιανουάριος 2009, σελ. 74

4.5.4 Έρευνα για την Οικονομική κρίση

Έρευνα στις επιχειρήσεις για την οικονομική κρίση πραγματοποίησε το ΕΒΕΑ (Εμπορικού & Βιομηχανικού Επιμελητηρίου Αθηνών), και η εταιρεία ΚΑΠΑ research , για τη συλλογή στοιχείων που αφορούν στα προβλήματα που έχει επιφέρει η κρίση στις επιχειρήσεις, για την αποτύπωση απόψεων του εμπορικού και επιχειρηματικού κόσμου καθώς και την συλλογή προτάσεων βελτίωσης της κατάστασης.

Η δημοσκόπηση έγινε 14 – 19 Νοεμβρίου 2008

Ερωτηματολόγιο ³¹

Πιστεύετε ότι η κρίση γενικά θα έχει διάρκεια;

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2008	
1 ΕΤΟΣ	24.2%
2 – 3 ΕΤΗ	56.7%
4 – 5 ΕΤΗ	7.4%
άνω των 5 ΕΤΩΝ	7.4%
ΔΞ / ΔΑ	4.3%

Η κρίση στην Ελλάδα σε σχέση με χώρες του εξωτερικού είναι κατά τη γνώμη σας;

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2008	
ΕΝΤΟΝΟΤΕΡΗ	17.3%
ΤΟ ΙΔΙΟ ΕΝΤΟΝΗ	32.1%
ΛΙΓΟΤΕΡΟ ΕΝΤΟΝΗ	48.7%
ΔΞ/ΔΑ	2.0%

Η κρίση έχει επηρεάσει τη δική σας επιχείρηση;

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2008	
ΣΕ ΠΟΛΥ ΜΕΓΑΛΟ ΒΑΘΜΟ	37.5%
ΑΡΚΕΤΑ	44.4%
ΟΧΙ ΚΑΙ ΤΟΣΟ	38.3%
ΚΑΘΟΛΟΥ	7.4%
ΔΞ/ΔΑ	0.2%

Σε τι από τα παρακάτω έχει επηρεάσει η κρίση τη λειτουργία της επιχείρησής σας; (πολλαπλή)

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2008	
ΣΤΗΝ ΕΛΛΕΙΨΗ ΡΕΥΣΤΟΤΗΤΑΣ	57.6%
ΣΤΙΣ ΠΩΛΗΣΕΙΣ	55.2%
ΣΤΟ ΚΟΣΤΟΣ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΣ	36.3%
ΣΤΑ ΚΕΡΔΗ	34.1%
ΣΕ ΚΑΝΕΝΑ	6.7%
ΔΞ/ΔΑ	0.4%

³¹ Πηγή: <http://algratsanis.wordpress.com/2009/01/13/ebea>

Παρατηρείται μείωση στη ζήτηση προϊόντων ή υπηρεσιών που διαθέτει η δική σας επιχείρηση;

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2008	
ΝΑΙ, ΜΕΓΑΛΗ ΜΕΙΩΣΗ	15.3%
ΝΑΙ, ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ ΜΕΙΩΣΗ	37.7%
ΟΧΙ ΚΑΙ ΤΟΣΟ ΜΕΓΑΛΗ ΜΕΙΩΣΗ	31.6%
ΚΑΜΜΙΑ ΜΕΙΩΣΗ	14.5%
ΔΞ/ΔΑ	0.2%

Σκοπεύετε να μειώσετε το προσωπικό σας λόγω της κρίσης;

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2008	
ΝΑΙ	19.1%
ΟΧΙ	38.4%
ΜΑΛΛΟΝ ΝΑΙ	19.3%
ΜΑΛΛΟΝ ΟΧΙ	20.0%
ΔΞ/ΔΑ	3.1%

Η κυβέρνηση ανακοίνωσε σειρά μέτρων για την αντιμετώπιση της κρίσης και τη στήριξη του χρηματοπιστωτικού συστήματος;

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2008	
ΘΕΤΙΚΟ	11.3%
ΑΡΝΗΤΙΚΟ	24.2%
ΜΑΛΛΟΝ ΘΕΤΙΚΟ	32.0%
ΜΑΛΛΟΝ ΑΡΝΗΤΙΚΟ	28.3%
ΔΞ/ΔΑ	9.3%

Θα σας αναφέρω ορισμένα μέτρα της κυβέρνησης και θα ήθελα για κάθε ένα από αυτά να μου πείτε πως το κρίνετε;

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2008		
	ΕΓΓΥΗΣΗ ΓΙΑ ΤΙΣ ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ ΠΟΣΟΥ 100 ΧΙΛ. ΕΥΡΩ ΓΙΑ ΟΛΟΥΣ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΕΣ	ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ 28 ΔΙΣ. ΕΥΡΩ ΓΙΑ ΤΗΝ ΣΤΗΡΙΞΗ ΤΗΣ ΡΕΥΣΤΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ

	ΠΟΛΙΤΕΣ	ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ
ΘΕΤΙΚΟ /ΜΑΛΛΟΝ ΘΕΤΙΚΟ	82.9%	59.1%
ΑΡΝΗΤΙΚΟ /ΜΑΛΛΟΝ ΑΡΝΗΤΙΚΟ	14.4%	42.9%
ΔΞ/ΔΑ	2.7%	7.9%

Πιστεύετε ότι το πρόγραμμα των 28 δις, ευρώ είναι ικανό να αντιμετωπίσει την έλλειψη ρευστότητας στην αγορά και να ενισχύσει τη ζήτηση;

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2008	
ΝΑΙ	7.2%
ΟΧΙ	31.8%
ΜΑΛΛΟΝ ΝΑΙ	27.9%
ΜΑΛΛΟΝ ΟΧΙ	25.8%
ΔΞ/ΔΑ	7.3%

Πως κρίνετε τη στάση των ελληνικών τραπεζών απέναντι στα μέτρα της κυβέρνησης;

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2008	
ΘΕΤΙΚΟ	3.6%
ΜΑΛΛΟΝ ΘΕΤΙΚΟ	11.0%
ΑΡΝΗΤΙΚΟ	46.2%
ΜΑΛΛΟΝ ΑΡΝΗΤΙΚΟ	33.4%
ΔΞ/ΔΑ	5.5%

Θεωρείτε πως η ένταξη των ελληνικών τραπεζών στο πρόγραμμα αυτό πρέπει να είναι προαιρετική ή υποχρεωτική;

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2008	
ΠΡΟΑΙΡΕΤΙΚΗ	42.2%
ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ	49.6%
ΔΞ/ΔΑ	8.3%

Πιστεύετε ότι τελικά το ποσό αυτό θα διοχετευτεί στην πραγματική οικονομία, η οποία το έχει ανάγκη ή θα επωφεληθούν και θα κερδίσουν από αυτό μόνο οι τράπεζες;

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2008	
ΘΑ ΔΙΟΧΕΤΕΥΘΕΙ ΣΤΗΝ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	11.7%
ΘΑ ΕΠΩΦΕΛΗΘΟΥΝ ΑΠΟ ΑΥΤΟ ΜΟΝΟ ΟΙ ΤΡΑΠΕΖΕΣ	80.5%
ΔΞ/ΔΑ	7.8%

Ορισμένες τράπεζες έσπευσαν να ανακοινώσουν αναπροσαρμογές στους όρους δανεισμού, που είναι δυσμενείς για τους δανειολήπτες, δημιουργώντας πρόσθετα προβλήματα στη ρευστότητα της αγοράς. Πως κρίνετε τη στάση αυτών των τραπεζών;

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2008	
ΘΕΤΙΚΟ	3.2%
ΜΑΛΛΟΝ ΘΕΤΙΚΟ	3.4%
ΑΡΝΗΤΙΚΟ	77.8%
ΜΑΛΛΟΝ ΑΡΝΗΤΙΚΟ	14.3%
ΔΞ/ΔΑ	1.3%

Ο Πρωθυπουργός κ. Καραμανλής κάλεσε τις τράπεζες να επιδείξουν κοινωνική ευθύνη και να προσαρμοσθούν στην πολιτική της κυβέρνησης για την ενίσχυση της ρευστότητας. Πως κρίνετε τη δήλωση αυτή του Πρωθυπουργού;

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2008	
ΘΕΤΙΚΑ	42.0%
ΜΑΛΛΟΝ ΘΕΤΙΚΑ	26.3%
ΑΡΝΗΤΙΚΑ	17.8%
ΜΑΛΛΟΝ ΑΡΝΗΤΙΚΑ	7.0%
ΔΞ/ΔΑ	6.9%

Πιστεύετε ότι αρκεί η πρόσκληση προς τις τράπεζες για στήριξη του προγράμματος αυτού ή πρέπει να ληφθούν και μέτρα εναντίον των τραπεζών που δε θέλουν να συμμορφωθούν;

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2008	
ΦΤΑΝΕΙ Η ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ ΓΙΑ ΕΠΙΔΕΙΞΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ	8.8%
ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΛΗΦΘΟΥΝ ΜΕΤΡΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ ΠΟΥ ΔΕΝ ΘΑ ΣΥΜΜΟΡΦΩΘΟΥΝ	88.5%

ΔΞ/ΔΑ	2.7%
-------	------

Σε ποιο βαθμό εμπιστεύεστε: τις κρατικές τράπεζες / τις ιδιωτικές τράπεζες;

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2008			
ΚΡΑΤΙΚΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ		ΙΔΙΩΤΙΚΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ	
ΠΟΛΥ	6.2%	ΠΟΛΥ	2.8%
ΑΡΚΕΤΑ	23.7%	ΑΡΚΕΤΑ	30.0%
ΛΙΓΟ	35.8%	ΛΙΓΟ	29.2%
ΚΑΘΟΛΟΥ	34.1%	ΚΑΘΟΛΟΥ	36.8%
ΔΞ/ΔΑ	0.2%	ΔΞ/ΔΑ	1.2%

Η δική σας επιχείρηση αντιμετώπισε κάποιο πρόβλημα σε σχέση με τις τράπεζες που συνεργάζεσθε;

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2008	
ΝΑΙ	33.3%
ΟΧΙ	64.2%
ΔΞ/ΔΑ	2.5%

Τι είδους προβλήματα αντιμετωπίσατε;

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2008	
ΣΤΗ ΧΟΡΗΓΗΣΗ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ ΚΙΝΗΣΗΣ	20.6%
ΣΤΗΝ ΧΟΡΗΓΗΣΗ ΔΑΝΕΙΩΝ	15.7%
ΣΤΗΝ ΠΡΟΕΞΟΦΛΗΣΗ ΕΠΙΤΑΓΩΝ	12.1%
ΣΤΗ ΜΙΣΘΟΔΟΣΙΑ	2.5%

4.6 Η Ελληνική Οικονομία

Εξαιρετικά κρίσιμη εκτιμάται η κατάσταση της Ελληνικής οικονομίας από την Ευρωπαϊκή επιτροπή, η οποία σχεδιάζει τη δημιουργία ενός ασφυκτικού Ευρωπαϊκού κλάδου προστασίας της Ελλάδος.

Το πρώτο βήμα για τη δημιουργία αυτού του κλοιού πραγματοποιήθηκε την Τετάρτη 18 Φεβρουαρίου 2009, με την ευκαιρία της δημοσιοποίησης από την επιτροπή των εκθέσεών της, για τα Προγράμματα οικονομικής Σταθεροποίησης, των κρατών – μελών της Ε.Ε.

Όσον αφορά την Ελλάδα η επιτροπή:

- Καθιστά σαφές ότι το δημοσιονομικό έλλειμμα παρά τη διεθνή οικονομική κρίση, πρέπει να περιοριστεί κάτω από το 3% του ΑΕΠ σε δύο χρόνια.
- Ζητείται επιτακτικά η απόλυτη επίτευξη των στόχων για μείωση των κρατικών δαπανών.
- Η Ελληνική οικονομία τίθεται υπό κοινοτική επιτήρηση λόγω υπερβολικού ελλείμματος.

Η μείωση του δημόσιου χρέους και του ελλείμματος του εξωτερικού ισοζυγίου αποτελούν την απόλυτη προτεραιότητα. Για να γίνει αυτό απαιτείται:

- Μείωση των κρατικών δαπανών
- Μισθολογικές αυξήσεις κάτω του πληθωρισμού
- Αύξηση των κρατικών εσόδων³²

4.7 Περιφερειακή Οικονομία

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο προβλέπει επιβράδυνση της οικονομίας στο 3,7% το 2009 και στο 2,2% το 2010, σύμφωνα με τον «Dow Jones Newswires». Η εκτίμηση για την ανάπτυξη το 2009 είναι αρκετά χαμηλότερη από το 3%, μέγεθος το οποίο, σύμφωνα με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, σηματοδοτεί την είσοδο της παγκόσμιας οικονομίας σε ύφεση. Να σημειωθεί ότι έχει ήδη προηγηθεί μείωση της πρόβλεψης για την ανάπτυξη στο 3,9% για το 2008 από 4,1% και στο 3% για το 2009 από 3,9%. Η παγκόσμια οικονομία βρίσκεται εντός περιόδου ύφεσης, γεγονός

³² Πηγή: Μ. Σπινθουράκης, εφημερίδα «Το βήμα», 15/02/2009

που επιβεβαιώνεται τόσο από τις εκτιμήσεις παγκόσμιων οργανισμών όσο και από τα καθημερινά βιώματα επιχειρηματιών και εργαζομένων.³³

Η μείωση των αφίξεων στον τουρισμό για το 2009, η αύξηση των επιχειρηματικών και καταναλωτικών επιτοκίων, η έλλειψη ρευστού χρήματος στην αγορά, το πάγωμα της οικοδομικής δραστηριότητας, οι πτώσεις στο τζίρο των νέων αλλά και των μεταχειρισμένων αυτοκινήτων και ο αυξανόμενος ρυθμός απολύσεων είναι μερικά από τα σημάδια της διεθνούς ύφεσης.

Οι χαμηλοί μισθοί και η υποχρέωση σε δάνεια των νοικοκυριών οδηγούν με μαθηματική ακρίβεια στην ελάττωση της αγοραστικής δύναμης και άρα σε ύφεση. Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις χάνονται η μια μετά την άλλη μπροστά στα πολυκαταστήματα που αναπτύσσονται το ένα μετά το άλλο. Το κλείσιμο των μικρομεσαίων επιχειρήσεων αναλογεί σε λιγότερες θέσεις εργασίας στις πολυεθνικές που εξυπηρετούν την ίδια αγορά.

Η διαρκής αύξηση του περιθωρίου των μεταχρονολογημένων επιταγών και των επισφαλών επιταγών έχουν φτάσει σε οριακά επίπεδα και έχουν υποθηκεύσει το μέλλον επιχειρήσεων και αγορών.

Η χορήγηση νέων επιχειρηματικών δανείων μειώθηκε κατά 30%. Η Ελλάδα την τελευταία εικοσαετία βρέθηκε στην πλεονεκτική θέση να εισπράξει τέσσερα κοινοτικά πλαίσια ενίσχυσης από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Η αύξηση της Ελληνικής εξαγωγικής δραστηριότητας το 2006 κατά 20%, έδωσε τη θέση της σε μια αύξηση μόλις 5% το 2007 και θα αποτελέσει επιτυχία αν φέτος οι δείκτες παραμείνουν στα ποσοστά του 2007.

Η παλινδρόμηση αυτή είναι αποτέλεσμα της χαμηλής ανταγωνιστικότητας της Ελληνικής οικονομίας, αφού η πρόσκαιρη αύξηση στις εξαγωγές που προήλθε από την προσοχή στο εξαγωγικό προφίλ της Ελλάδας δεν μπορούσε να έχει συνέχεια και βάθος αφού δεν στηρίζεται από την ανταγωνιστικότητα της χώρας.

Σε πρόσφατη έρευνα της παγκόσμιας τράπεζας με τίτλο «Doing Business 2009», στην οποία συγκρίνονται 181 οικονομίες χωρών για την ελκυστικότητα επιχειρηματιών να κάνουν επιχειρήσεις και επιχειρηματικές συναλλαγές η Ελλάδα κατατάσσεται στην 96^η θέση και βρίσκεται σε χειρότερη θέση από την Αλβανία, το Περού και τη Γκάνα, παρά τη βελτίωσή της κατά 10 μονάδες σε σχέση με πέρυσι.

Κατάταξη χωρών με το διεθνή δείκτη Doing Business της Παγκόσμιας Τράπεζας

Βαθμός 2009	Βαθμός 2008	Χώρα
62	53	ΠΕΡΟΥ
70	80	ΚΑΖΑΚΣΤΑΝ

³³ Πηγή: Επιστημονικό Μάρκετινγκ, τεύχος 56 – Ιανουάριος 2009, σελ. 103

71	79	FYROM
73	81	ΤΥΝΗΣΙΑ
82	78	KENIA
86	135	ΑΛΒΑΝΙΑ
87	82	ΓΚΑΝΑ
95	89	ΠΑΠΟΥΑ Ν. ΓΟΥΙΝΕΑ
96	106	ΕΛΛΑΔΑ
98	123	ΥΕΜΕΝΗ
99	98	ΛΙΒΑΝΟΣ
100	101	ZAMPIA
101	94	ΙΟΡΔΑΝΙΑ

Στην πρόσφατη παγκόσμια οικονομική κρίση η Ελλάδα φτάνει με καθυστέρηση.

Η Ελλάδα αντιμετωπίζει δυο κρίσεις στην παρούσα φάση:

- Η κρίση ανάπτυξης στη διεθνοποιημένη οικονομία, η οποία έρχεται αργά χωρίς να έχει φτάσει ακόμη.
- Η Εθνική εσωτερική κρίση, που σχετίζεται με τους θεσμούς, την αδιαφάνεια, τη χαμηλή παραγωγικότητα, την έλλειψη υποδομών, την υψηλή γραφειοκρατία, την απύσχα ανταγωνιστικότητα και την αειφορία της οικονομίας μας .

Εάν η Ελλάδα αντιμετωπίσει την εσωτερική κρίση άμεσα και αποτελεσματικά, θα βρίσκεται σε πλεονεκτική θέση σε σχέση με τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες απέναντι στα ξένα αλλά και τα εθνικά κεφάλαια. Αντίθετα, οι περισσότερες ανεπτυγμένες ευρωπαϊκές χώρες έχουν εξαντλήσει όλα τα εσωτερικά περιθώρια αναδιάρθρωσης και τακτοποίησης των οικονομιών τους. Οι χώρες αυτές δεν μπορούν να κάνουν και πολλά πράγματα για να αντιμετωπίσουν την κρίση.

Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις είναι ο βασικός ιστός για την εργατική απασχόληση. Σε περιόδους κρίσεων οι μικρές επιχειρήσεις είναι συνήθως αδύνατο να συρρικνωθούν, αφού είναι περιορισμένες στα απαραίτητα και η οικονομική πίεση οδηγεί στο κλείσιμό τους.

Οι εποχές κρίσεων αποτελούν τις ιδανικές συνθήκες για τη δημιουργία των γνωστών « Clusters» - ομάδες. Η οργάνωση ενός τέτοιου οργανικού δικτύου επιχειρήσεων σε μια εποχή κρίσης θα έχει άφθονο διαθέσιμο ικανό ανθρώπινο δυναμικό για να προσλάβει και μειωμένο ανταγωνισμό από τις μεγάλες επιχειρήσεις που θα έχουν συρρικνωθεί, ενώ παράλληλα θα έχει το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα της εντοπιότητας και της στήριξης της τοπικής οικονομίας στην οποία απευθύνεται, με ικανότητα να ικανοποιήσει μεγαλύτερες παραγγελίες και άρα να δράσει ανταγωνιστικά σε μεγάλες επιχειρήσεις. Προβάλλεται λοιπόν ως λύση στην ερχόμενη κρίση η δημιουργία cluster επιχειρήσεων, όχι όμως συγχωνεύσεων, οι οποίες οδηγούν

στη συρρίκνωση με ανταλλαγή πελατολογίων και προμηθευτών, με ενσωμάτωση νέων καινοτομιών στην παραγωγική διαδικασία, με ανάπτυξη συμπληρωματικότητας και επέκταση της επιχειρησιακής δυναμικής για τον προσανατολισμό σε μεγαλύτερες αγορές. Για την ενεργοποίηση του δυναμικού δημιουργίας clustering, είναι απαραίτητη η ανάπτυξη μιας τριπλής αλληλεπιδραστικής βοήθειας μεταξύ των Επιχειρήσεων, Κράτους και Επιστημονικής κοινότητας.

Στην Ελλάδα υπάρχουν σημαντικά παραδείγματα συνεταιρισμών που έχουν καταφέρει να οργανωθούν γύρω από την κλασική θεώρηση ενός cluster*.³⁴

*Η συγχώνευση μικρομεσαίων επιχειρήσεων για την αντιμετώπιση οικονομικής κρίσεως σε περίοδο ύφεσης

4.8 Τα μέτρα της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ) για την ομαλοποίηση της αγοράς

Τη λήψη μέτρων που θα βοηθήσουν στην τόνωση της ρευστότητας και της ομαλοποίησης της αγοράς εξετάζει η ΕΚΤ. Αυτά είναι σύμφωνα με τους οικονομολόγους:

- Πιθανή αγορά μεταξύ άλλων εταιρικών και κρατικών ομολόγων

³⁴ Πηγή: Επιστημονικό Μάρκετινγκ, τεύχος 56 – Ιανουάριος 2009, σελ. 106

- Παράταση όλων των προγραμμάτων έκτακτης χρηματοδότησης, για το 2009 και το 2010, λόγω των δυσκολιών που αντιμετωπίζει η αγορά

Σύμφωνα με τους οικονομολόγους, προβλέπεται μείωση του ΑΕΠ της Ευρωζώνης φέτος, μεταξύ 2.2% και 3.2% σε αντίθεση με τις προβλέψεις του Δεκεμβρίου που ήταν -0.5%. Ακόμα αφήνουν ανοιχτό το ενδεχόμενο η ύφεση να συνεχιστεί και το 2010 και το ΑΕΠ να κινείται μεταξύ -0.7% και +0.7%.

Μέχρι σήμερα το πρόγραμμα έκτακτης χρηματοδότησης της ΕΚΤ είναι το μοναδικό μέσω χορήγησης βοήθειας προς τις χώρες – μέλη της Ευρωζώνης, δεδομένου ότι υποστηρίζει άμεσα τα τραπεζικά τους συστήματα. Είχε προβλεφθεί από τις αρχές του 2007 με τον τίτλο «Emergency Liquidity Assistance», (Εκτακτη βοήθεια ρευστότητας). Σύμφωνα με αυτό οι Ευρωπαϊκές Κεντρικές Τράπεζες του Ευρώ-συστήματος μπορούν να προσφέρουν απεριόριστη χρηματοδοτική βοήθεια στις εμπορικές τράπεζες της Ευρωζώνης, λαμβάνοντας κάποιες εγγυήσεις συνήθως περιουσιακά στοιχεία (χρεόγραφα κ.τ.λ.)³⁵.

4.8.1 Σημαντικές αποφάσεις της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ)

03/07/2008 – Αύξηση κατά 25 μονάδες βάσης στο 4,25%, για πρώτη φορά από το καλοκαίρι του 2007 εν μέσω κλιμακούμενων πιέσεων.

08/10/2008 – Η νομισματική αρχή της Ευρωζώνης, με τηλεδιάσκεψη όλων των μελών του Δ.Σ μείωσε κατά 50 μονάδες βάσης το βασικό επιτόκιο αναχρηματοδότησης, στο 3,75% από 4,25%.

04/12/2008 – Στη σύντομη ιστορία της η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα εμφανίστηκε για πρώτη φορά με τόσο επιθετικές διαθέσεις, αποφασίζοντας μείωση του βασικού επιτοκίου κατά 0,75% στο 2,5% από 3,25%.

15/01/2009 – Στην πρώτη συνεδρίαση του νέου έτους η ΕΚΤ μείωσε το επιτόκιο στο 2% από 2,5%.

05/03/2009 – Στα χαμηλότερα επίπεδα από ιδρύσεώς της, στο 1,5%, διαμορφώθηκε το επιτόκιο της, μειωμένο κατά 0,5%.³⁶

³⁵ Πηγή: Σ.Μορφίδης εφημερίδα «Ισοτιμία», 7-8 Μαρτίου 2009

³⁶ Πηγή: Άρθρο Ν. Φιλίππιδη , εφημερίδα «Ισοτιμία», 7/8/03/2009,

Συμπεράσματα

Κάνοντας την εργασία « Η επίδραση της ανεργίας και του πληθωρισμού στην οικονομική ανάπτυξη», έγινε αναφορά στην ανεργία και στις δυσμενείς επιπτώσεις που έχει στην οικονομία, αλλά κυρίως στους πολίτες.

Εκτός από οικονομικές επιπτώσεις δημιουργούνται και ψυχολογικά προβλήματα στα άτομα, επηρεάζοντας αρνητικά την υγεία τους και τη σχέση τους με τα άτομα του οικογενειακού τους περιβάλλοντος.

Οι συνεχείς ζήτηση αγαθών και υπηρεσιών από τη μεριά των καταναλωτών έχει ως αποτέλεσμα, οι επιχειρήσεις να αυξάνουν τις τιμές των προϊόντων και υπηρεσιών τους. Αυτό οδηγεί στην αύξηση του πληθωρισμού. Από ένα σημείο και μετά μειώνεται η καταναλωτική ζήτηση λόγω της μη επάρκειας του εισοδήματος των ατόμων για να τα αποκτήσουν. Δημιουργώντας έτσι ένα κλίμα στο οποίο γίνεται το αντίθετο, υπάρχουν αγαθά αλλά δεν υπάρχουν άτομα για να τα αγοράσουν.

Η Ελληνική οικονομία όπως και άλλες χώρες βρίσκεται αυτή την περίοδο σε αυτή την δυσμενή θέση. Προσπαθώντας με διάφορους τρόπους να βγει από αυτή την κατάσταση που δεν είναι ευχάριστη ούτε από τη μεριά των καταναλωτών, ούτε από την μεριά των επιχειρήσεων.

Η Ε.Κ.Τ και τα Υπουργεία Οικονομικών προσπαθούν να βρουν μέτρα καταπολέμησης της κρίσης και όσο είναι δυνατόν να την αντιμετωπίσουν με τον πιο ανώδυνο τρόπο. Η οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας είναι ένα θέμα που πρέπει να προβληματίζει όλους τους πολίτες της. Γιατί η οικονομία μιας χώρας εξαρτάται από τα άτομα που ζουν σε αυτή.

Βιβλιογραφία

- 1. ROBERT L. HEILBRONER - LESTER C. THUROW**
ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΤΗΣ ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ,
(6^η Αμερικάνικη Έκδοση), Εκδόσεις Παπαζήση
- 2. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΓΙΑΝΝΕΛΗΣ** (Αναπληρωτής καθηγητής Πανεπιστήμιο Πειραιώς)
ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ
ΑΘΗΝΑ 2003
- 3. Δρ. ΝΑΞΑΚΗΣ ΧΑΡΗΣ** (ΕΠ.ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ)
ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2002
- 4. ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΜΑΡΚΕΤΙΝΓΚ**
ΤΟ ΧΡΗΣΙΜΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΤΕΥΧΟΣ 56, ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2009
- 5. ΑΡΧΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ**
Γ ΤΑΞΗ ΕΝΙΑΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ , ΟΕΔΒ
- 6. Μ.ΣΠΙΝΘΟΥΡΑΚΗΣ** ,”ΤΟ ΒΗΜΑ”,ΚΥΡΙΑΚΗ 15/02/2009
- 7. Σ.ΜΟΡΦΙΔΗΣ**, “ΙΣΟΤΙΜΙΑ”, 7 – 8 /03/2009
- 8. Ν.ΦΙΛΙΠΠΙΔΗ**, “ΙΣΟΤΙΜΙΑ” 7 – 8 /03/2009
- 9. ΘΕΟΔΩΡΟΣ Α. ΣΚΟΥΝΤΖΟΣ** (Καθηγητής Πανεπιστήμιου Πειραιώς)
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ, ΘΕΩΡΙΑ – ΠΡΑΚΤΙΚΗ, τόμος 1, Γ’ έκδοση
Εκδόσεις Α. Σταμούλης, ΑΘΗΝΑ
- 10. ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟΣ ΤΟΠΟΣ**
http://www.infopeloponisos.gr/innovantion/index_4.html
<http://el.wikipedia.org/wiki>
http://www.infosoc.gr/infosoc/el_GR/services/leksiko
<http://www.authrstream.com>

<http://users.teilam.gr>

<http://11yk-therm.thess.sch.gr/periodiko>

<http://www.unipi.gr/katsanevas/arthra/scientific.articles>

<http://propylaia.gr/index>

<http://www.ionio.gr/career/simbouleytiki/keimena/anergia>

<http://www.hos.gr/isotimiprosvasi/documents>

<http://www.oke.gr/greek/oke1.html>

<http://www.inegsee.gr/enimerwsi>

<http://elearn.elke.uoa.gr>

<http://npapatri.wordpress.com>

<http://www.morax.gr>

<http://portal.kathimerini.gr>

<http://www.enet.gr/online>

<http://www.inlife.gr/wellbeing/health/articles/158043>

<http://www.oke.gr/greek/gnomi74.htm>

<http://www.yesfx.com.cy/index>

http://digilib-lib.unipi.gr/spoudai/bitstream/unipi/113/1/t53-n4_66to79.pdf

<http://www.econ.uoa.gr/UA/files/2066246920.pdf>

<http://europa.eu/scadplus/leg/el/lub/125078.htm>

<http://wikipedia.org>

<http://indy.gr/library/i-oikonomik-krisi-toy-1929>

<http://algratsanis.wordpress.com/2009/01/13/ebea>